

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Zsinati atyák itt segítetek.

Innen onnan 25 éve, hogy a református anyaszentegyház szolgálatában állok mint lelkész s e 25 év alatt megfordulva az egész országban alkalmam nyílt megösmerni egyházunk állapotait, lelkészeink helyzetét. Ennyi idő alatt magam is egyházat kormányozva látom, érzem hol a baj, hol kell a segítség. Nálunk mindent a lelkésztől várnak, s mindenért a lelkészt teszik felelőssé. Zsinati törvényeink — lehet mondanunk nem egyebek — mint a lelkész megrendszabályozására vonatkozó intézkedések. Már ez magábanvéve nem helyes.

De nem helyes ebben különösen egy más.

A mi egyházunk presbyteri egyház s egyházaink kormányzatát a presbyterium eszközli. S ez eddig jó is, mert isteni rendelésen alapul. De az aztán nem helyes, hogy a presbyterséget mi nem költjük bizonyos kvalifikációhoz s beállításuk alkalmával nem járunk el apostoli módon.

Dr. Laws columbiai ref. lelkész az 1899-ik évben tartott egyetemes ref. gyűlésen azt mondotta, hogy az ő egyházában a presbyterek épp annak a vizsgálatnak vannak alávetve, mint a lelkészek.

Mi természetes ily messze nem mehetünk.

De addig el kell menni, hogy a presbyterséget bizonyos kvalifikációhoz kössük.*

Az adófizetés, tisztességes élet nem elég. Ilyen semmitmondó feltételek mellett presbyter

* Csak a történelmi igazság okáért jegyezzük meg, hogy ezt az eszmét mi már ezelőtt egy esztendővel felvetettük, de bizony szavunk elhangzott eredménytelenül, mint a puszta kiáltó szó! Lapunk 1902-ik évfolyama 30-ik számában az 592. és 593. oldalon szóról szóra ezt írjuk: „Nem büntetésekkel kell nekünk a mi presbytereinket kötelességtudásokra rászoritani, hanem presbytereink megválasztásában kell nagyobb körültekintéssel eljárunk s akkor magától elesik a repressáliák szüksége. A honnan inkább presbyterminősítő és választó törvényeink reformálására hívjuk fel a közfigyelmet.“ Ezeket írtuk. Sajnáljuk, hogy a törvénytervezetben ez eszme nagyobb méltánylásra nem talált. Szerk.

lehet az is, ki nem csak hogy mint holt súly, semmi jót nem tehet, hanem az is, ki a lelkészszel, s az egyház nagy céljaival mint ellentétes erő működik.

Ha megnézzük a mi presbytereinket, három osztályba sorozhatjuk őket.

Első osztályba tartoznak azok, kik istenfélő, buzgó lelkiéletet élnek, tisztelik a lelkészt, szeretik az egyházat s annak nagy céljait legjobb tehetségük s akaratuk szerint munkálják.

Második osztályba tartoznak azok, kik mint holt súlyok csak nehezek gyanánt szolgálnak. Bennök semmi egyházi energia, semmi buzgóság, semmi akarat a jóra. De nincs is bennök semmi rossz akarat, izgatóság, lelkészgyűlölet. Csendes jó emberek minden magasabb törekvés, szárnyalás nélkül.

Harmadik osztályba tartoznak azok, kik tele vannak minden álnoksággal, gonosszággal, lelkész iránti gyűlölettel egyház céljai iránti ellenségeskedéssel. Kinek nincs egyebe csak egy nagy szája, mellyel kigyót békát tud kiáltani minden nemesre, szépre, jóra, s egy rossz lelke, mellyel elpusztítana mindent, a ki az emberiség javát munkálja, el azt, ki irtja a gonoszt.

Ez már nem mint holt súly, de mint az egyház nagy céljaival ellentétes erő működik és hat. Sok lelkész szárnyát szegi, sok lelkész életét megkeseríti, sok lelkészt tétlenségre kárhoztat.

Zsinati atyák, az ilyen presbyterektől szabadítsátok meg a lelkészi kart, az egyházakat. De hát azt mondjátok, így nem lesz elég persbyter. Hát jó. A presbyterségbe nem a kvantitás a fő, hanem a minőség.

Dr. I. A. Henry philadelphiai lelkész beszélt az 1899-ik évi egyetemes ref. gyűlésen, hogy ő egy presbyterrel működött sok éveken át, s ez boldogabb ideje volt egyházának s az jobban is haladt elő, mint a midőn többeket vett fel a presbyteriumba.

De hát hogy javítsuk itt a helyzetet? Ugy hogy kövessük az apostolok példáját, a mint követik azt többen külföldi ref. hittestvéreink közül.

A skót állami ref. egyházban az a törvény, hogy az egyháztanács választ dékánokat magához, kikkel aztán az anyagi dolgokat kezelteti. Ezeknek a dékánoknak tanácskozási joguk van, de nincs szavazati joga. Midőn aztán megürül a presbyteri állás, az egyház hívei ezek közül a dékánok közül választanak presbterekeket.

Tegyük mi is ezt. Válasszon az egyháztanács maga a gyülekezet arra való tagjai sorából dékánokat vagy egyháziakat, s adandó alkalommal ezekből válasszon a nép presbterekeket.

Népet mondtam, pedig ez sem helyes. Válasszon az uri szent vacsorával élő hívek gyülekezete. Vagy, ha ez nem kivihető, tegyünk úgy mint az apostolok. Hozzuk be a kijelölést. Az apostolok Judás helyére kijelöltek kettőt, s ezekből választott az első keresztyén egyház.

A mi gyülekezeteinkbe minden presbyteri választás alkalmával megindul a nemes jó áradat mellett a nemtelen, piszkos áradat is.

Az egyháziatlan, gyűlölködő, minden jó igyekezetet megkötni akaró elem is érvényesülni akar, tisztességet óhajt. És . . . és sokszor el is éri célját a lármás, izgága had. Beül a presbyteri székekbe s onnan intézi romboló munkáját az egyház nagy céljai ellen. Zsinati atyák itt segítetek, így, vagy úgy.

Szalay József,
lelkész.

Visszhang az egyházkerületünkön lefolyt unio-vitára.

(Tudjuk, hogy az „Erdélyi Protestáns Lap“-ot egyházkerületünk lelkészi és világi tagjai nem igen olvassák. Azért tehát szószerint átveszszük és közöljük az alábbi cikket az „Erdélyi Protestáns Lap“ folyó 22-ik számából. Mindnyájunkat érdekel ez nemcsak azért, mert mindnyájunkkal közös ügyet fejteget, hanem főként azért, mert ez a cikk visszhang az erdélyiek részéről a kerületi közgyűlésünkön legközelebb lefolyt unio-vitára. Egyáltalán nem fűzünk e cikkhez semmi reflexiókat, csak arra akarnánk lapunk tisztelt olvasóinak alkalmat adni, hogy az erdélyi kerület álláspontját közvetlen forrásból megismerhessék s ekként a kérdésről magoknak minél alaposabb tájékozódást szerezhessenek.)

„Összinte szó. Megint csak az unio kérdéséről beszélünk. Talán immár unalmas is lehet; de, ha doronggal járnak fejünk körül, védekezni kötelességünk.

Legújabbban a tiszántúli (debreceni) egyházkerület közgyűlésén nagy és erős harc folyt le a zsinati törvénytervezet 8. §-a körül. A kerületi bizottság azt javasolta, hogy a konvent törvénytervezetében levő 8. §. egész szövegében fogadtassék el. Ezzel szemben

dr. *Baltazár* Dezső oly értelmű határozati javaslatot nyújtott be, a mely kötelezze Erdélyt, hogy 10 év alatt úgy szervezkedjék, hogy az unio teljes legyen. *Kiss* Albert tanácsbíró, debreceni lelkész pedig azt indítványozta, hogy az illető §. második kikezdése, a mely „még *ujabb* (!) meghatalmazást is ad arra nézve, hogy alkotmányát jövőben is képviseleti rendszer elveivel összhangzóan tovább fejleszthesse“ töröltessék, egyebek pedig maradjanak meg benne. A vita során megejtett szavazás után a konventi tervezet szövege 33 szóval 29 ellenében elvetetett, mellőztetett a dr. *Baltazár* indítványa is és elfogadtatott a *Kiss* Alberté.

Távol áll tőlünk elvitatni azt a jogot, hogy minden kerület, sőt bármely testület nyilváníthassa, hogy milyennek óhajtja látni az uniót. E tekintetben nem kevésbé jogosult az ő nyilatkozatuk, mint az erdélyi kerületé lenne, ha egyszer azzal az indítványnyal lépne a zsinat elé, hogy a többi kerületek is képviseleti alapon szervezkedjenek. Indítványt tenni minden jogosult testületnek el nem vitatható joga.

Minket csak az lep meg, hogy némelyek mily felelősen ítélik meg a helyzetet s mily sovány argumentumokkal érvelnek a szervezeti unio mellett.

Egész álláspontjukat a *Padrah* Sándor felszólalása világítja meg igen érdekesen és igen hiven. „Nem tudják azt az ismeretlen okot, melynek folytán az erdélyiek a kiváltságokhoz annyira ragaszkodnak.“

Pedig ezt az ismeretlen okot légszer kifejtettük e hasábkon, elmondottuk a legutóbbi egyházkerületi közgyűlésen oly értelmesen és világosan, hogy a debreceni közgyűlésnek is sok tekintélyes tagja így különösen dr. *Bartha* Béla, *György* Endre, *Eröss* Lajos és mások, — egyik jogbölcséleti alapon, másik az írott jog szerint, harmadik a történeti fejlődés bizonyágtétele folytán — azt elismerte és védelmezte.

Azt mindnyájan tudjuk, hogy a szervezet ez egyháznak nem lényege, hanem formája. A formát képtelenség erőszakolni a lényegre: ennek önmagából a történeti viszonylatok és tényleges szükségek szerint kell alakulnia formává. És szomorú dolog az, mikor formális érdekért a dolog szellemének ellenére dolgozunk.

Az unióban Magyarországnak egy lelki közösségben élő polgárai léptek szervezetbe, közös külső és belső érdekeiknek szolgálása és kivívása céljából. Oly jogi szervezetbe léptek, melyekben ezek a célok elérhetők. S, mint minden unionál, úgy ennél is egyedüli irányító gondolat az, hogy annyira menjen csak a szervezeti közösség, a mennyit az unio érdeke megkövetel: egyebekben az individuumok örökjogai és szabadsága békében hagyassék. Mert a közösségre és társulásra való lépéseknél az individuum az ő élő jogából: szabadságából annyit áldoz fel, a mennyi a közösség miatt szükséges. Hisz az individuumok szabad kifejlése, életműködése és annak védelmezése az alapjogforrás; ez maga a szabadság. Azt hiszem, legalább ebben, a legkardinálisabb protestáns elvben mindnyájan megegyezünk.

Az unio megtörténte után lefolyt két évtized történetileg igazolja, hogy a magyarországi ref. anyaszentegyházat a maga egyetemességében, egyetemes életműködésében, szervezetének organizmusában az erdélyi egyházkerület belügyeinek rendezésében nyilvánuló autonomia soha meg nem akadályozta. És nem is fogná megakadályozni mindaddig, míg e szervezkedés visszahatólag az ő egyéni jogaiba autonómiájába bele nem nyúl.

Azt kell tehát néznünk, hogy az egyetemes együtt-

működés a meglevő szervezetben elérhető-e vagy nem; s nem abban forgódunk, hogy egy administracionális szépséghibáért egy kerületet élő, örök-jogától, sőt mi több: életföltételeitől is megfoszunk.

Mert az, hogy Erdély oly göresösen ragaszkodik kiváltságaihoz, nem a kegyeletes konzervativizmusból történik, hanem a legparancsolóbb életösztönből. Háromszázados önvédelmi harcban raktuk mi le egyházi szervezetünk bástyafalait akkor, a mikor még nálunk az egyház és állam belső viszonyban voltak egymással s azóta valahányszor változtattunk rajta, mindig egy-egy támadás ellen védekeztünk; így épült fel a mi egyházalkotmányunk. Ugyanazon helyen, ugyanazok vagyunk most is, ugyanazon történeti folytonosság kedvező és kedvezőtlen milieujében: micsoda gyerekes erőszakoskodás hát azt követelni tőlünk, hogy ezeket a bástyákat rontsuk le, csupán azért, hogy az esetleg zavart symmetria ne sértse magyarországi testvéreink szemét?! Mikor eme ódon s talán kirívó bástyafalak között lélekben, érzelemben, szeretetben velük edesegy testvérek laknak! A szövetséget megőrizzük, a szerződést betartjuk, a határozatokat végrehajtjuk: ebben áll az unió lényege s nem a szervezet azonosságában.

Mellettünk bizonyít tehát úgy a protestáns alapelv, mint a legfőbb jogbölcseleti principium s mellettünk a történelmi fejlődés. Az élő jog s a történelem.

De azért nem csodálkozunk azon, hogy eddigelé nemigen értették meg ezt az ellenkező véleményen lévőket. A kérdést felületesen és ideges türelmetlenséggel nézték. A történeti argumentumokat figyelembe se vették, mert nem tudták, mikor s hol éget bennünket a saját tüzhelyünk. S ezt nem is lesznek képesek megérteni mindaddig, míg rá nem jönnek arra az igazságra, hogy csak mi tudhatjuk azt egyedül, miért és hol fáj a mi fejünk.

Ugyanazért mindezeket, a miket eddig felhoztam, a kérdésnek, historiai és bölcseleti megvilágításáért tettem. Bizunk azonban abban, hogy még azok is, a kik több szenvedélyességgel, mint a testvéri szeretet higgadságával tárgyalták e kérdést a debreceni gyűlésen: azok is jobb meggyőződésre jutnak és több szeretettel fogják tárgyalni ezek után.

Maradjunk hát kizárólag az írott jog alapján. Igaza van György Endrének, a tiszántuli egyházkerület egyik legnagyobb jogászának és leglogikusabb fejének, hogy „a 8. §. az egyházkerületek között oly paktum, melyet egyoldalul fölbontani nem lehet.”

Mikor az unió megtörtént, szövetségre léptek az egyházkerületek. Mivel a magyarországi egyházkerületek homogén szervezetűek voltak s csak Erdély volt heterogén: mint szerződő fél így állott a magyarországi kerületekkel szemben Erdély. Így jött létre az akkori 9. §. Valahányszor ezt az összekapcsoló paragrafust akarják megváltoztatni: arra mindig a két szerződő félnek spontán beleegyezése szükséges, ellenkező esetben szó sem lehet a szerződés megmásításáról: csakis fölbontásáról.

Ugyanazért naivság mindazoknak a nézete, a kik azt hiszik, hogy ezt a kérdést a zsinati többség eldöntheti. Itt nincs többség. Itt két szerződő fél van. A miért az egyik szerződő fél fölöttebb numerál a másikkal, azért csak annyit ponderál, mint a másik. Megesnék benne, ha minden szerződést a nagyobb számból alakult fél a maga tetszése szerint megváltoztatná! Ez a „quia nominor leo“-féle jogelmélet lenne.

Éppen ennél fogva sántít a Tisza István gróf érvelése is, ki csupán „békesség okáért nem akar minket

a szervezeti unióba akarunk ellenére beleerőszakolni”; — mert minket egyszerűen lehetetlenség valamibe „akarunk ellenére beleerőszakolni.”

Itt csak egy út lehetséges. Ha már oly erősen meg vannak győződve az illetők igazságukról: próbálják meg minket nem a számbeli többség erejével, hanem az érvek súlyával meggyőzni és rávenni arra, hogy szabad elhatározásunkból járjunk hozzá a 8. §. megváltoztatásához. Ha pedig ez nem sikerül, tegyenek fel rólunk annyi korrektséget, s keresztyén protestáns méltóságot, hogy mi, a legjobbat akarva, nem gyerekes makacsságból, hanem egyházunk s az erdélyi magyarság örökkévaló, legfontosabb érdekei miatt maradtunk hajthatatlanok.

Mert arra gondolni is szörnyűség, hogy a tulsó oldal magamegkötése esetleg szakadást idézzen elő. Ezt még dr. Baltazár sem óhajtja. Ebben az esetben a felelősség minket nem terhelhetne: az életösztön parancsa a legerősebb kényszer.

Annál határozottabban és erélyesebben vissza kell utasítanunk az Uray Imre-féle nyilatkozatokat, a melyből súlyos sértések agyarkodnak reánk. Ugy látszik, minél gyöngébben érvel valaki, annál erősebben sértetet. Uray beszéde min lketetőben kelletlenül gazdagabb.

Azt mondja: „A multban elnézők voltunk; ha Erdély az unióból hasznot huz, engedjen is érte merev álláspontjából.”

Bocsánat, nem szorultunk rá senki elnézésére, főleg miután e kérdésben nem ismerjük urunknak sem a többi kerületeket, sem magát a zsinatot.

„Hasznot huz Erdély az unióból.” Ez nagyon csunya accentussal volt mondva. Minden egyházkerület áldozatot hozott az unióban, de annak áldása is mindenkire egyformán terjed ki. Ha Erdély a közalaphól talán többet kapott, mint a többiek — halás köszönet érte — de minden józan ember szerint nekünk volt a legtöbb szükségünk rá. Ha a közalaphól a vezetők annak adnak segítséget, a kinek leginkább kell: az csak a vezetők nemes bölcsességét bizonyítja, s nem a fölségétek haszonlesését. Ha annak a kormányzó testülete segített megmenteni és talpra állítani egy csomó kálvinista egyházat Erdélyben: ezzel szent kötelességét teljesítette, s a leglelketlenebb uzsora volna azt követelni, hogy ezért a segedelemért mondjon le az az egyházkerület, melybe a fölségélt egyházak tartoznak, életbevágó jogairól.

Sőt, tovább menve, állítom, hogy annyi áldozatot egy kerület sem hozott ez unióért, mint éppen mi. Anyagi és erkölcsi tekintetben egyaránt. Nehéz dolog a saját áldozathozatalról beszélni, de az Uray Imre súlyos támadása kényszerít, hogy legalább távolról érintsük azt a két főpontot, a hol a testvérkerületek uniója segített minket egyszer anyagilag, máskor erkölcsileg érzékenyen megkárosítani: egyszer a házassági törvénykezés megszüntése folytán elveszett jövedelmeink kárpót-lása iránti igényeink érvényesíthetésében akadályozott meg, másodsor egy igen fontos közjogi gravaminális kérdésünkben, az „Erdélyi püspök“ cím kérdésben nyomott agyon az unio ereje és segedelme. Ezért hivatkozott dr. Kolozsvári Sándor a mi ker. gyűlésünkön olyan közhelyeslés közt arra, hogy kerületünk első sorban csak a jó Istenben és magában bizhatik, mert az unió Erdély specialis érdekeiért eddig még egyetlen esetben sem szállott sikra.

Ily körülmények közt kiáltani ránk a haszonlesés és hálátlanság vádját, bizony nem erősíti ez minálunk azt a törekvést, a mely az unio érdekében további le-lehető áldozatra is kész.

A debreceni közgyűlés némely tagjai megfélekezni látszanak Speierről, de tulságos öntudattal bizonyítják, hogy ők a kálvinista — *Róma*.

Nekünk pedig nem kell *Róma* semmi formájában.

„A socialismus és a ref. lelkeszi kar.“

E címen Dr. Márk Ferencz okányi tudós lelkeszi tartalmaz közleményt írott e lap 20. számában. Közleménye végén azt írja, hogy kívánatos volna, ha minél többen hozzászólnának e kérdéshez mi lelkeszek.

Ezért kívánok én is e tárgyhöz szólni, habár cikkiróval a felvetett kérdésben alpjában egyetértvén : közleményem az ő álláspontjának megerősítése lesz.

Tagadhatatlan, hogy a socialismus mint nagy hullámokat verő eszme, figyelmet érdemel tőlünk és pedig több figyelmet mint eddig. Hiszen nekünk meg kell értenünk az „idők jeleit.“ Sőt én esodálkozom azon a mostoha bánásmódon, melyben az eddig is nálunk részesült.

Sokáig nem értettem ennek okát. Ma már azonban tisztában vagyok ezzel is. Hogy nálunk a socialismus kellőleg nem méltányoltatik, ennek oka szerintem abban található, hogy azt sokan összetévesztik a communismussal. Nálunk a socialismus először nem tisztán, hanem a communismussal keverve lépett fel. A pár évvel ezelőtt itt-ott felütött socialista mozgalmak inkább communistikus mozgalmak voltak. Pedig a communismus és socialismus nem egy.

A communismus vagyonközösséget hirdeti ; a socialismus ellenben a társadalomban levő igazságtalanság ellen küzd. A communismus elve kivihetetlen üres ábránd ; de a socialismus elvei közt sok szép van. A communismusnak létjogosultsága nincs ; halvaszületett eszme ; de a socialismus és pedig a mérsékelt socialismus jogosult. Szerintem legalább az. A socialismus küzdés a társadalomban divó igazságtalanság ellen. S ki ne látná be, hogy a mai társadalmi korhadt, elavult. Ósdi rendszere, elfogult, megrögzött szokásai, felfogásai visszás helyzetet teremtettek itt is, ott is. Nem csoda, ha e ferde kinövések immár mind hangosabban kívánják, hogy „a fejsze a fának korhadt kinövéseire vettesék!“ A socialismus a jelen század eszméje. Ez elől kitérni nem lehet. A jövő a socialismusé. Csak az elfogult tagadhatja ezt.

De nem céloim most ez egyházi lap hasábjait a socialismus vagy communismus leírásával foglalni le. Hisz egész irodalma van ennek. Százlejtű Próteüs. Az is tény, hogy mint mindenütt, úgy itt is találkozunk tulzókkal ; de én most csak abban az eszmekörben akarok megmaradni, mit nevezett lelkesztársam felvetett, hogy kell-e nekünk foglalkozni a socialistákkal ; vagy fel sem véve azokat, hagyjuk őket a csendőri szuronyok böles intézkedésére ?

Nap mint nap olvassuk ; a jövő a socialismusé. Ebből önként következik, hogy nekünk is, ha a jövőben élni akarunk, törödnünk kell a socialismussal. A socialismus csak az elfogultság ellen folytat harcot, így szolgálatot tesz a felvilágosodottságnak tehát egyházunknak is. Igenis, érintkezzünk velök. Óvjuk őket a szeretlen tulhajtásoktól : a communismus „földosztó“ kivihetetlen elveitől. Vagyis itt az egyház legyen ama bibliai kovásztevő asszony, mely az ő tésztaikba — tanaikba — a keresztyén nemes kovászat tegye, hogy legyen az : keresztyén socialismus !

Az ilyen nemes keresztyén socialismustól ne fél-

jünk. Egy ilyen társadalomban nagyon könnyű volna eldönteni a kérdést, hogy az egyházi adót progressiv, vagy regressiv kulcs alapján fizessük-e ? Aligha szavaznák meg a konventi tervezet regressiv kulcsjavaslatát ? !

Nekünk ismerni kell az idöket s azok jeleit. Sőt vigyáznunk kell, hogy az új eszme ellenünk ne forduljon. Ime már a sötét klerikalizmussal összeütközött. Néhány héttel ezelőtt az ország fővárosában esküdött meg a social-demokrata párt e szavakkal : „esküszünk, hogy nem nyugszunk addig, míg nem saecularizáljuk az összes papi javakat!“ Minthogy nekünk ilyen nincs, természetesen a katolikus papi birtokokat értette. Csak üdvözölni lehet a kijelentést. Ezért magáért méltó a socialismus a jövőre ! Méltó, hogy ezt mondjuk neki : Excelsior !

Egyházunk felvilágosodást hirdeti ; a socialismus küzd a sötétség ellen. E két tényezőnek összeütköznie nem szabad ; sőt úgy látszik, jó lesz egymást megérteni. Egymáson segíteni.

Nem szabad tehát nekünk kicsinyelnünk a socialismust, sem megvetnünk. Azzal a kornak, vagy a kornak vele le kell számolni. Mi öntsünk abba megnevesítő hatást. Itt sem az elzárkózás, sem a félelem, sem a lebunkózás nem célhoz vezet.

A történelem tanúsága ugyanis arra tanít, hogy az eszméket erőszakkal elnyomni, vagy lebunkózni nem lehet. Azok megszületnek ; nőnek ; érnek s a mint megértek : kitörnek még a börtönből is, és eget kérnek ! Némelyik elsepri a kort : eltemet egész nemzedéket, mely előle el akarna zárkózni. Hát a 48-iki eszmék nem így születtek-e ? Pár évvel azelőtt kinevelték volna azt, a ki azokat jósolni is merte volna.

Az új törvény-tervezet úgy látszik az elnyomást akarja gyakorolni ez eszmével szemben, ki akarván mondani, hogy presbyter nem lehet „socialista“ Hát akkor mi legyen azzal a lelkesztársunkkal, ki a télen a „Magyar Szó“-ban nyíltan kiírta, hogy ő social-demokrata ? avagy talán Dr. Márk, avagy én is legalább is hivatalvesztésre leszünk méltók, hogy ez új eszme érdekében szót emelünk !**

Most csak ennyit. Talán más alkalommal tanaikról is írhatok, keresztyén szempontból.

Öry Tamás
ref. lelkesz

Az egyháztársadalmi tevékenységről.

Sok szó esik az utóbbi időben az egyháztársadalmi tevékenységről. Sőt már meg is indult a munka, igaz, hogy lassan, mert nincs nagyobb ellensége a legnemesebb eszméknek is, mint éppen a közöny, melyből még jókora adaggal rendelkeznek egyházunk különböző rendű és rangú tagjai.

A munka nehezen megy, mert bizony sivár korszakot élünk. Sok bajunk van. Anyagi bajokkal küzd nem csak az egyház vezetésére és a hívek oktatására és nevelésére hivatott embereink legnagyobb része, hanem maga az a nép is, mely filléreit csak nehezen

*) Ez nem volt és nincs benne a törvénytervezetben. Csak a 86. §. B) e) pontjába csuszott be „socialista“ szó ; fel is szólaltunk ellene lapunkban s a mi kerületi közgyűlésünk, úgy tudjuk, ki is hagyta ezt. Szerk.

** A socialismust okosan vezetni nemcsak lehet, hanem kell is. Azok pedig, akik e társadalmi mozgalomtól felhőzdnék, jegyezzék meg jól, hogy addig nincs baj, míg a magyar paraszt papjától kér tanácsot ; a baj ott kezdődik, a mikor már nem a papjához fordul, hanem a hazátlan agitátorokhoz. Szerk.

tudja mindennapi szükségletétől elvonni, hogy azt egyháza oltárára helyezze. Papjainknak, tanítóinknak nincs meg az a fizetése, mely őket képzettségük után megilletné, egyházunk kénytelen lesz iskoláit is előbb-utóbb az állam nagyobb mérvű hozzájárulásával a kor színvonalára emelni. A legnagyobb baj azonban az, hogy a megélhetés gondjai által gyötört pap és tanító kénytelen igen sok esetben megelégedni pusztán szoros értelemben vett teendői elvégzésével. A pap istenitisztelési és kormányzati teendőinek, a tanító pedig iskolai munkájának elvégzése után kénytelen a megélhetés eszközei után járni, miután azokból jelenleg szűken van kimérve az ő része.

Még csak zokon sem vehetjük tőlök, hogy egyháztársadalmi munkát nem végeznek, sőt azon sem üdöném meg, hogy ha az a pap, vagy tanító minden újabb teendőért, melyet akár az állam, akár a felekezet reá hárit, anyagi javadalmazást várna. Szokták pedig azt is felhozni sokan, hogy napjainkban már mindenki pénzbeli jutalmazást vár azért, ha valamit kötelességen tul cselekszik. Mindaddig azonban, míg a tisztességes megélhetés eszközeivel nem rendelkeznek egyházi hivatalnokaink, ilyen kifakadásokat sem szabad zokon venni.

Annál dicséretesebb azonban, hogy ilyen viszonyok dacára is az egyháztársadalmi tevékenység megindult. A protestáns egyházat éppen az virágoztatta fel és tette hataimassá a XVI. században, s tartotta fenn nehéz megpróbáltatások között a következő századokban is, hogy mindig sokan voltak a kormányzatra és a hívek vezetésére hivatottak között, a kik szoros kötelességeiken felül is nagyon sokat tettek!

Ennek a valódi értelemben vett kötelességérzetnek a felcsillanásaként tekintem én azt a sok helyen megkezdett munkát, mely jótékony, ismeretterjesztő s felekezetünkhöz való tartozást ápoló egyesületek keretében megindult.

A jövő fejlődés alapjai meg vannak vetve! Azért mondom, hogy csak az alapjai vannak megvetve, mert még ott is, a hol a legszebb eredményekkel számolnak is be a lapokban megjelent tudósítások, még mindig feltűnő, hogy abban az egyháztársadalmi tevékenységben egyházunk tagjainak csak csekély töredéke vesz részt és egyházunk egész egyetemét átölelő és átható mozgalomról még ez idő szerint nem beszélhetünk.

A Magyar paedagogiai társaság f. évi febr. 21-iki gyűlésén Gyulay Béla tartott egy felolvasást, melyet azért említek fel e helyen, mert olyan eszmék foglaltatnak benne, a melyek megmutatják az utat arra nézve, hogy miképpen volna lehetséges nagyszabású egyháztársadalmi tevékenységet kifejteni. Felolvasó a felnőttek oktatásáról beszélt, szembe állította a Franciaországban e téren kifejtett nagy tevékenységet azzal a kevés eredménnyel, mely nálunk ez idő szerint konstatalható. Valami nálunk is történt már, mert hiszen a jelenlegi közoktatásügyi miniszter számos helyes elveken alapuló és a hazai művelődés emelése iránt való meleg érdeklődésre valló intézkedése közt az ifjúsági egyesületekről, ismétlőiskolákról, ifjúsági és népkönyvtárakról szóló rendeleteivel tulajdonképpen a felnőttek oktatását tűzte ki célul. A francia hivatalos jelentés nem is felnőttek oktatásának nevezi ezt, hanem népszerű nevelésnek. És tényleg ez a helyes elnevezés, mert ez foglalja legjobban magában azt az elvet, hogy a felnőttek oktatása nem pusztán az iskola feladata, hanem az egész társadalomnak közre kell működnie az ismeretek terjesztésében.

Nem a franciaországi állapotok ismertetését tűztem ki célul jelen cikk szűk keretében, bár igen

tanuságos volna a francia eljárás összefoglalása is, én csak a mi egyháztársadalmi mozgalmainkra való tanúságra akarok rámutatni ez alkalommal. Mindössze azt említem meg, hogy eddig nálunk a felnőttek oktatásának súlypontja az ismétlő iskolákra esett, sőt legtöbb helyen azzal véget is ért. A francia ismétlő iskolák azonban az étellel szorosabb összeköttetésbe lépnek, mert ott az ismétlő iskolák tantárgyai vidékenként, városokként, sőt faluként változnak, mindenütt a helyi szükségletekhez és foglalkozásmódhoz alkalmazkodnak, tanítók és tanítványok együtt beszélnek meg a tananyag gyakorlati részét. A vidék fő foglalkozására (halászat, földművelés, ács, asztalos, takács stb. iparra) vonatkozó ismeretek mellett súlyt fektetnek az erkölcsi nevelésre is, melynek célja a leendő állampolgár jellemképzése. Egy mezőgazdasági vidék tantervében például az erkölcsstanból fel vannak véve: a társadalmi kötelességek, igazságosság és jótékonyosság, szolidaritás. Egy iparos vidék tantervében: olvasmányok és beszélgetések az emberi méltóságról és annak fentartása módjairól, önbecsülés, jó magatartás, munka mértékletesség, takarékoság, társulás, kölcsönösség, felebarátaink iránt való kötelességekről, a családfelelő stb.

Az erkölcs és jellemképzés egészen hiányzik a mi ismétlő iskoláinkból, vagyis mi csak tanítunk, de nem nevelünk.

A népszerű felolvasásoknak egész sorozatát tartják, többnyire a tanítók, a kik az ifjúsági és népkönyvtárakat is szervezik. Szegényebb községek évenként csak 5-6 könyvet tudnak beszerezni, de csereviszonyba lépnek néhány szomszéd községgel s a már egyik helyen olvasott könyveket kicserélik a másik község vagy kerület könyveivel.

Vannak olyan egyesületek is Franciaországban, melyek ugyan az iskolákhoz vannak kötve, de hatalmasan előmozdítják a társadalmi jólétet is, azért ezeket a társadalmi jóléti intézményeinek nevezik s mivel igen nagy nevelő hatásuk van, joggal számítják a népnevelési intézmények közé. Ilyenek: A *tanulók kölcsönössége* nevű egyesületek, melyek nem egyebek, mint kölcsönös tanuló biztosító és ellátási társaságok. A *volt iskolatársak egyesülete* nemcsak ünnepeket, hangversenyeket, előadásokat, családi estélyeket rendez, a melyeken a volt iskolatársak és családjaik találkoznak, hanem gyakran továbbképző tanfolyamokat és egyéb intézményeket is létesítenek. Vannak védő egyesületek, kelengye egyesületek stb.

A legnagyobb tanuság azonban reánk nézve abban rejlik, hogy ilyen sok oldalú népoktatási tevékenység igen sok önkényes oktatót igényel, kiket senki ebbeli munkájukért nem díjaz, s a francia társadalom érettségét mutatja az a körülmény, hogy ilyen ingyenes oktató elég van és pedig a társadalom minden rétegéből, úgy hogy az illető felügyelő közeg kénytelen a jelentkezőket előjegyzésbe venni, s ezek évekig türelmetlenül várnak, míg rájuk kerül a sor. A ki legalább 11 évig megszakítás nélkül fáradozott a felnőttek oktatásában, az hivatalos elismerésben részesül. Orvosok, ügyvédek, utazó ügynökök, békebirák, művezetők, sok nyugdíjazott tanár, tanító s azok feleségei végzik az oktatást. Összesen 60,000 tanár, tanító és tanítónő és 6000 más foglalkozású ember vesz részt a munkában.

S hogy állunk mi ezzel szemben?

Idézem felolvasó következő mondását: „Ebből a szép lelkesedésből valóban ránk férne valami, a menyenyiben nálunk az emberek jobbra csak pénzért tesznek valamit. Nálunk a társadalom az államtól

vár mindent. Pedig ha mi minden vonalon hozzá fogunk a felnőttek oktatásához, akkor a vallás és közoktatási ügyekre megszavazott összeg sem volna elég csupán erre a célra. Hol van hát a nemes magyar sziv lelkesedése, mely a hazáért nem csak meghalni, de élni, tenni is kész? Feleljen az egész magyar társadalomnak minden egyes tagja önmagának: vajjon tett-e csak egy hasznos lépést is önzetlenül embertársainak érdekében? . . . tegyen azután lelki ismeretének sugallata szerint."

Protestáns egyháztársadalmi tevékenységünk egyik leghatalmasabb eszköze volna a felnőttek oktatása, természetesen protestáns szellemben. Ehhez a munkához legelső követelmény az volna, hogy legyenek vezérek és pedig a protestáns intelligencia minden rétegéből úgy mint Franciaországban tényleg vannak. S abban a pillanatban, a mint a protestáns intelligencia megmozdul, én hiszem, hogy ez a nagy szellemi tőkét képviselő elem a maga sulyával maga után vonná a népmozgást, mely mindig az intelligencia példája után indul.

Íme, a francia nemzet példája bizonyítja, hogy az intelligencia közreműködésével mindent el lehet érni, a nélkül pedig semmit. Éppen ezért a protestáns öntudat felébresztésének, ápolásának és megszilárdításának nagy munkájához szövetkezzenek nálunk is papok, tanárok, tanítók, orvosok, ügyvédek, bírák, szóval mindazok, kik képzettségükkel fogva a népnek hivatott szellemi vezérei, s ha ez megtörténik, bajaink legnagyobb része meg fog szünni, s a magyar református egyháznak ez időszert meg lehangelő kilátásai biztobbakká fognak válni.

Barcsa János.

Válasz nt. Kálmán Farkas nyílt levelére.

Kedves bátyám! Sajnálom, hogy e becses lap 20-ik számában a legjobb akarrattal írott cikkemben eme szavakat „az énekes könyvet mégsem kellett volna bántani“ oly értelemben méltóztatott érteni, mintha én az énekes könyv revidálásának ellene lettem volna, vagy volnék; sőt inkább, ha jól emlékezem a régebbi időben valamelyik lapban (positive nem tudom, hol és mikor) éppen az énekes könyvnek mielőbbi átalakítási érdekében írtam. Dehát nem lehetek ellene az új énekes könyvnek már csak azért sem, mert magam is kóta- és zeneértő ember lévén, a magyar református egyházra mindég nagy nyereségnek tartottam, ha az új énekeskönyv magyar alakzatú szöveggel és magyar motívumú dallammal alakítottatik át; — hogy mennyiben lesz ennek elég téve, nem tudom, mert az új énekeskönyv revidált szervezetét még nem láthatam s csak e lapok hasábjain megjelent cikkekből lehet némi fogalmam, azonban, hogy az új énekes könyv revidálása meg fog felelni az igényeknek, kezességet nyujt nekem azon tudat, hogy a revidáló bizottságban oly férfiak vannak, kik mély tudomány körültekintéssel mindent megtettek arra nézve, hogy ez a kiadandó új énekeskönyv a kor követelményeinek is, a magyar versírás szabályainak is és a magyar zene törvényeinek is teljesen meg fog felelni; kezességet nyujt az, hogy a revidáló bizottságban olyan szakképzett zeneértő van, mint nt. Kálmán Farkas úr. kinek zenei tehetsége, szakértelme minden reform. lelkész, különösen pedig azok előtt, kik zenével is foglalkoznak ösmeretes.

Én ama szavakat „az énekes könyvet mégsem kellett volna bántani, de ha az urvaesora-osztás másképp lenne, mindenütt egyformán, hát bizony nem bánánk, mert nem kéne szégyenkezni a másik faluban“

csakis a liturgiai egyöntetőség behozatala elodázhatatlan szükségességének megerősítésére írtam. Írtam azért, hogy kimutassam azt, miszerint ma már a legegyszerűbb földmives is érzi és egyáltalában nem bánna már, ha az egész hazában a magyar református egyházban a liturgiai egyöntetőség létre jönne. Írtam a fenti szavakat azért, mert ösmerem én is azokat az ellenvetések, melyek az énekes könyv revidálása miatt elhangzottak, méltán írhattam tehát, hogy az énekeskönyv revidálása nem ily darázs-fészek volt-e és még is keresztül megy?! Vajjon nem méltán keresztül mehet-e a liturgiai egyöntetőség, esetleg ez a másik darázs-fészek?! Mert ez is az — az, mint minden újítás, javítás, mely a vallás dolgában (a dogmatikai oldalát nem érintem) létre jön. Sokan azon hiszemen vannak, hogy mindennemű újítás a vallásos élet alapjának, éltető gyökerének megrongálása és ezek által a vallásos kedélyek is az emberekben hanyatlani fognak. Ez pedig tévedés. A protestáns vallás a haladás jegyében született, zászlajára e szó van felírva „Előre“. Ha tehát nem hátrafelé, de előre akarunk fejlődni és a kor követelményeinek figyelembe tartása mellett egyházunkat fejleszteni és hatalmassá tenni akarjuk e Mária országának tartott hazában is vallásunkat vonzóvá akarjuk tenni még a lepedánsabb követelményeknek is akkor magasan kell lobogtatni azt a kibontott zászlót és a világ fejlődésével, a világ haladásaival fejleszteni kell a vallásban is azt, a mi nem lényeges, — a mi vallásunk lelkét nem teszi. Szóval haladni kell ebben is a korrall.

S vajjon nem így tettek-e a keresztények a keresztényiség első századától kezdve? Az egyház szervezete, az egyházi szertartások rendje, mind — mind annyi változáson mentek keresztül — megtartva abban a lényegét, — hogy könyveket lehetne róla írni, — sőt, ha a reformatiótól kezdve vizsgáljuk is a változásokat, tetemes újításokat láthatunk.

Igen! mert nekünk haladni kell a korrall és a kornak szellemével. és itt legfőképp nekünk lelkésznek kötelességünk, hogy a haladásnak gátat ne vessünk, mi vagyunk hivatva arra, hogy reá mutassunk a gyógyíthatatlan sebekekre, a melyek szakavatott orvost óhajtanak.

Mindezekből átláthatja kedves bátyám, hogy ellene nem vagyok semminemű célszerű és észszerű helyes javításnak, nem vagyok és nem voltam ellene az énekes könyv revidálásnak sem és nem tartok a másik résszel, a kik rontani, bontani és ledönteni akarják, a mit az egyik rész épített, vagy építeni akar. Sőt, hogy a már revidált énekes könyv készületlen ne találjon bennünket, énekkart is szerveztem, hogy ha eljő azon idő, midőn kezeinkbe vehetjük az új énekes könyvet, mielőbb betanulhassuk és Istenünk dicsőítésére mielőbb lélekből énekelhessük.

Vajha már kezeinkben lenne.

Maradtam Csarodán, 1903. máj. 25. megkülönböztetett tisztelettel

Láncsy József,
reform. lelkész.

TANÜGY.

A gyakorlati tanárképzésről.

(Folyt. és vége.)

Láttuk az elmondottak alapján, hogy miképpen kellene egymáshoz viszonylania az elméleti és gyakorlati kiképzések? A magyar tanfériak közt majdnem

általánosnak mondható az a felfogás, hogy a tanárjelölt számára először a tudományos alapvetés szükséges. Mint Schneller mondja: „Az egyetemen a tanárképzést mi a tudomány alapvetésével szolgáljuk, oly ténykedéssel, melyre a későbbi élet nem igen ad alkalmat. A ki alakítani akar, kell hogy annak anyaga legyen.“ Majd így folytatja Schneller: „A tantárgyak módszeres kezeléséről szólhatunk a tanítóképzőkben a megfelelő tudomány anyagának birtoka nélkül, de félre ismerjük és degradáljuk a tanárképzést, ha nem várunk a módszeres gyakorlatokkal mindaddig, míg a tanárjelöltben nem jegecesedik meg sajátos munkássága alapján a már most módszeresen és pedig tudatosan feldolgozandó anyag. Kivánjuk tehát, hogy a tanárképzői seminárium minél határozottabban tudományos semináriummá alakuljon.“ Tehát Schneller véleménye szerint nem szabad a tantárgyak módszeres kezelésének ismertetéséhez hozzá fogni addig, a míg a tudományos alapvetés meg nem történt. Schneller okoskodásában már az maga nagy tévedés, hogy szerinte teljes 4 évre volna szükség a középiskolákban tanítandó ismeretek elsajátításához. Hiszen a tanárvizsgálati szabályzat követelményeinek jórésze a tudományos kiképzést akarja biztosítani és csak kevés alkalmazható belőle a középiskolában. Ezzel még nem állítom azt, hogy a tanár számára a tudományos kiképzés felesleges, sőt azt magam is szükségesnek tartom. De nem tudom semmiképen megmagyarázni, hogy *miért ne lehetne már az egyetemi tanulmányok alatt legalább is hospitálással némi gyakorlati jártasságra szert tenni?* Annyi bizonyos, hogy jelenleg a tanfériak nálunk is két táborra oszlanak a philosophiai fakultás céljait illetőleg. Az egyik tábor teljesen ignorálja azt, hogy az *egyetem többi fakultásai is bizonyos szakpályákra készítene.* S ha a többi karra nézve a gyakorlati pályákra való képzést megengedhetőnek tartják is, a *philosophiai kar számára annál feltékenyebben őrzik a minden anyagiságtól ment idealis feladatot, mely a tudósok kiképzésében s a tudománynak önmagáért való ápolásában áll.* A másik tábor véleménye szerint a philosophiai fakultás nem térhet ki az élet követelményei elől, mert feladata éppen az életre való előkészítés, sőt ilyesmit a philosophiai kar 1879-ben határozatilag ki is mondott, de a nélkül, hogy ebből levonta volna a consequentiákat. Magam is az előbbi véleményen vagyok, s utóbbi véleményt nem tudom többre értékelni tudákos német szörszálhasogató okoskodásnál. *Sehogysen tudom elképzelni, hogy miért alacsonyítaná le az egyetem színvonalát a gyakorlati szempontok figyelembevétele. A gyakorlati szempontok következetes mellőzése az oka annak, hogy minden tanár kísérletezéssel kezdi munkáját,* ezért nincs a legtöbb jelölt számára bizonyos minta, nincsenek bizonyos kialakult elvek, melyeket a maga praxisában a saját egyénisége szerint formálni tudna, hanem neki is felfedezőnek kell lenni szak-tárgya módszerében, kivéve természetesen azon kevés jelöltet, kik a pesti gyakorló gymnasiumban látnak mintát, de már Kolozsváron erre sincs alkalom. Ezért látam én is annyiféle módszert a tanításban, a hány tanárnak csak a működését megfigyelhettem, s megvagyok győződve, hogy *a középiskolák felügyeletével megbízott szaktérfiak még többet tudnának beszélni arról a rendszernélküli munkáról és a sok esetben jelentkező ellentétes módszeres eljárásokról s a minden irányban nyilatkozó tapogató kísérletezésről, mely határozottan indokolja amaz*

állításon, hogy egyetlen tantárgyunknak sincs teljesen kialakult tanmódszere. Igen, mert jelenleg a kezdő tanár részére az egyes tantárgyak módszerére nézve csakis a szakfolyóiratokban elszórva megjelent és így csak egyéni véleményeket képviselő értekezések képezhetik a forrást, továbbá a tantervi utasítások, mely utóbbiak azonban csak általános elveket foglalnak magukban. De én azt hiszem, hogy nagy haszonnal járna, ha a tanfériak az egyes tantárgyak módszerét rendszeres vita tárgyává tennék először szakfolyóiratokban, majd később arra hivatott tanfériak megpróbálnák a vita eredményeit rendszeres munkában összefoglalni. Az ilyen rendszeres munkákat nagy sikerrel használhatnak a régebben működő tanárok is, de különösen sok hasznát vennék a kezdő tanárok. Így tudnánk azután némi egyöntetűséget belevinni középiskolai tanításunk módszerébe, de ezzel együtt az egyes tárgyak szakszerűbb kezelését is elérnők, mert bizony most sok olyan tanár működik, ki lehet ugyan jártas saját szaktárgyai tananyaga körében, de annak módszeres kezeléséhez nem ért.

A budapesti gyakorló gymnasium módszerét ismerető füzet, mely sok helyes elvet tartalmaz, beválik ugyan a budapesti gyakorló gymnasiumban, mely válogatott növendékekkel dolgozik, azonban ennek a módszernek általánossá tétele a többi nagy létszámmal és sok gyenge tanulóval dolgozó intézetekben történt kipróbálás után volna csakis eszközölhető.

Vagyis, ismételtelen hangsúlyozom, hogy az egyes tantárgyak módszerének alapos megvitatása után rendszeres művekben kellene összefoglalni az egyes tantárgyak kezelésének főbb elveit, melyek azután nem képeznének befejezett rendszert, hanem folytonosan tökéletesítendőek volnának.

A kolozsvári körnek a gyakorlati tanárképzésre vonatkozó indítványát éppen ezért megtoldandónak vélem ezen indítvánnyal. Jól tudom, hogy erre nézve határozni, vagy éppen intézkedni lehetetlen, *de ha a tanügyi munkásainak figyelmét a módszeres eljárások megvitatására felhívjuk, azt hiszem, hogy a gyakorlati tanítás körül követett módszeres eljárásnak gazdag irodalma fog keletkezni.*

A kolozsvári kör megállapodásai közzül nagyon helyesnek, sőt természetesnek találom azt, hogy a gyakorlati tanárképzést az állami iskolák mellett a felekezeti és más jellegű iskolák bevonásával óhajtja megoldani. Nagyon helyes gondolatnak tartom ezt, különösen azért, mert a közel multban is hangzottak el illetékes tanügyi férfiak ajkairól olyan nyilatkozatok, melyek rámutattak arra a kétségtelen jelenségre, hogy jelenlegi iskoláink között a traditio ereje a nagyon is fiatal állami iskolákban működik legkevésbé és hogy a traditiot az oktatásügy terén a felekezeti és más jellegű iskolákban kell keresni jelenleg. Milyen nagy haszon fog haramlani a magyar középiskolai oktatásügyre abból, hogy ha *a különböző felekezeti iskolákban kifejlődött traditio versenyre kelhet egymással, s minden intézet a maga rendszeréből azt, a mi értékes, ilyen formán közkinccsésé teheti.*

Helyesen mutat rá a felterjesztés arra is, hogy hogy mindenik intézet, mely a gyakorlati képzéssel meg lesz bízva, maga is igyekezni fog nemcsak a korrallal haladni, hanem módszerét is folytonosan tökéletesíteni. Sokkal szerencsésebb gondolatnak tartom ezt, mint azt a már több ízben felmerült eszmét, hogy a gyakorlati tanárképzést a gyakorló gymnasiumok szaporításával igyekezzünk elérni. A gyakorló gymnasiumoknak rende-

sen megvan egy nagy hibája. A bizonyos szempontok szerint, esetleg tehetségesebb tanulók közül és a legintelligensebb szülék gyermekeiből nagyon is korlátozott létszámmal összeállított gyakorló iskolák nem nyújtanak a jelölteknek „minta iskolát“, mert annak a módszernek, a mely esetleg ott bevált, valószínűleg módosulást kell szenvednie a valóságban létező középiskolákban való alkalmazás közben.

Az indítvány ama része ellen sincsen kifogásom, mely szerint egy intézetben csak egy szak számára legyen rendszeresítve a gyakorlati képzés, miután a gyakorlati képzés vezetésére legalkalmasabb tanár kiszemelése a fődolog. Nem helyeselhetem azonban a javaslat következő részét: „Mivel a gyakorlati tanárképzés teljesen a vezető igazgatónak és a szaktanárnak a személyén alapul, nem lehet helyhez kötni, hanem azt az iskolát és addig kell ezzel megbizni, a melyiken és a meddig a személyi feltételek meg vannak. Ezért a megbizás csak határozott időre szólhat.“

A javaslat eme része nem számol minden körülménnyel, mert figyelmen kívül hagyja azt, hogy a gyakorlati jártassággal és elméleti képzettséggel bíró tanerő mellett igen nagy jelentőséggel bír majdnem minden szaknál, de különösen némely szakoknál az intézetnek taneszközökkel való mintaszerű felszerelése is. Sok van ilyen intézetünk, melynél a személyi garanciák jobban megválnának, mint egy másik intézetnél, de én a megfelelő szemléltető s tanítási segédesszközök birtokában nem levő intézetet nyugodt lélekkel nem biznám meg a gyakorlati képzés vezetésével.

Van fenti javaslatnak még egy másik nagy hátránya is. Mert vajjon az intézet kiválasztásának ama nyíltan bevallott módja, hogy csak addig maradjon egy intézetnél a gyakorlati képzés, a míg annak személyi feltételei ott meg vannak, nem vezetne-e a jóindulatu együttműködésre hivatott intézetek egyetértésének a megbontására? A mi pedig jobbhirű iskoláinkat illeti, azt hiszem, hogy azok a gyakorlati tanárképzés ilyen szervezése esetén kettőzött gonddal vigyáznának arra, hogy a személyi garancia feltétlenül meg legyen.¹ Ilyen intézkedésnek kimondása tehát veszedelmes és felesleges volna, annyival inkább, mert a közoktatási kormányának nem remélt esetben ugy is joga van ahhoz, hogy a gyakorlati képzést valamely intézetben beszüntesse. Viszont meg van a joga ahhoz is, hogy a tanárjelöltek számának növekedése vagy fogyása szerint a gyakorlati képzéssel állandóan megbízott intézeteken kívül időnként egyes intézeteket ideiglenesen is megbizzon kitüntetésül.

Én hiszem, hogy az az évi 161—162000 koronába kerülő intézkedés, melyet a kolozsvári tanári kör javaslatában előterjesztett, bőven meghozná kamatát, mert a tanárjelöltek gyakorlati kiképzését sikeresen előmozdítaná és a már működő tanerők módszerének kialakulására és állandó fejlesztésére is jótékony hatással lenne.

Barcsa János.

¹ Jóleső örömmel jegyzem meg, mint az idők jelét, hogy a tiszántúli ref. egyházkerület még az 1902. év folyamán véleményét kért a debreceni ev. ref. főgymn. tanárkarától arra nézve, hogy kiváló tanerők megnyerése tanárválasztások esetén mint volna lehetséges.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi közgyűlés.

(Folytatás és vége.)

Május 20-án a törvénytervezet lelkészválasztási részlete került tárgyalás alá. Sass Béla előadásában részletesen ismerteti az egyházmegyék véleményeit, a melyek egymástól nagyon különböznek. A bizottság a tervezetben foglalt osztályozási és minősítési javaslat mellőztével az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmege közgyűléséről feljött javaslatot ajánlja elfogadásra. Sass Béla előadó ezzel szemben a konventi tervezet mellett foglal állást, ennek el nem fogadása esetére másod sőt harmad helyen újabb módozatokat, határozati javaslatokat terjeszt elő.

Görömbei Péter esperes meggyőződése szerint a zsinattartást két ügy teszi sürgőssé: az adózás és a lelkészválasztás kérdése. A milyen a lelkész: olyan az ő kezelése alatt álló gyülekezet is. A lelkészválasztási tervezetre vonatkozólag ugy egyesek az egyházi lapok térein, mint az egyházmegyék, a közgyűlésen hozott határozatokban kiválóan foglalkoztak a törvénytervezet ezen ágazatával, de sajnos, hogy a véleménynyilvánítások, az alsóbb egyházhatóságok felterjesztései nem mindenkor részesülnek a megérdemlett figyelemben. Azért szóval fel, hogy ez most ne történjék meg. Őt a gyakorlati élet terén szerzett mindennapi tapasztalat arra tanította meg, hogy a fennálló lelkészválasztási törvények nem biztosították a kitünő oklevéllel rendelkező lelkészjelölteknek az első osztályu egyházat. Sőt azt is tapasztalta, hogy a kitünő oklevelesek nem mindig váltak be a szolgálat mezején, ellenben igen sok alacsonyabb fokú minősítéssel bíróból jeles lekipásztörök képződtek. A kitünő bizonyítvány a tulajdonosát kérkedővé teszi, a ki — ha a mai törvényben részére engedményezett előjogok élvezetéhez nem juthat el, könnyen elégtelenné válik. Ő gyökeresen eltörölné a mai osztályozási s minősítési rendszert, ez utóbbiban a vizsga eredményeképpen e két kitélt elégségesnek tartaná, hogy: képesített vagy szótöbbséggel képesített. Kevésnek tartja a gyakorlásra rendelt időt. A régebbi idők lelkészei, minekelőtte segédlelkészekké lettek volna, rektoriákra mentek, vagy esküdtfelügyelői s köztanítói szolgálatban töltöttek 2—3 évet. Ma igen hamar s. lelkészi álláshoz jutnak az ifjak. Kivánatosnak tartja, hogy a két rendbeli lelkészi vizsga közt első idő két évre emeltessék fel. Az egyházkerületek közül kettő a szabadválasztás rendszere mellett foglal állást, ajánlja hogy egyházkerületünk is ezt fogadja el.

Erőss Lajos tanácsbíró nehéznek tartja a kérdést. Ő különösebb figyelemmel tanulmányozta a külföldi hitsorsosok rendszereit, de egyöntetűséget, egyformaságot nem talált, sőt azt tapasztalta, hogy a legkülönbözőbb rendszerek alakultak. Igaz, hogy nálunk két kerület a szabadválasztás rendszere mellett nyilatkozott, de azt is tudjuk, hogy a konvent ezt az irányt teljesen elvetette. A valódi szabadelvűség a teljesen korlátlan választás rendszerét követeli ugyan, s nem tagadja, hogy elvileg ő is ennek barátja. De ha az egyházak érdekét tekintik, mely függésben van a lelkészek képzettségének növekedésétől, nem térhet ki annak beismerése elől, hogy bizonyos korlátok felállítására elengedhetetlen. Igaz, hogy az iskolai bizonyítvány ritkán válik be, de az eltérés mindenkor kivétel, s a kötelesség tudás biztosítására csak a kvalifikáció korlátaival vagyunk képesek bizonyos garanciákra szert tenni.

Veszedelem volna a Görömbei Péter tételének konsequentiait oly értelemben vonni le, hogy a ki iskolai pályáján hanyag, az az életben eo ipso különb ember lesz, mint az, a ki már az iskolában is kötelességtudó volt. A szellemi képzettség nivóját emelni kell. Régebben a református papok zászlóvivők voltak a tudomány terén, ezt a nivót ma sem szabad elejteni vagy elejtése előtt a sorompót felnyitni. Ennek pedig egyik módja az, hogy figyelemmel vagyunk azokra a jelenségekre, a melyeket az ifju embernél tapasztalunk. Ő tehát a kvalifikációnak és a klasszifikációnak barátja, de a konvent javaslatát még sem fogadhatja el. Szerénce tökéletesen elegendő 2 fokot állítani fel. Legyenek jelesen és egyszerűen képesítettek s legyenek csak 1-ső és 2-od osztályu egyházak. Elfogadja az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye véleményét.

Dombi Lajos esperes reá mutat arra, hogy ezt a rendszert a négy magyarországi egyházkerület az erdélyitől vette át, mely pedig a specialitások hazája. Szinte kérdésbe teszi az ember, ha vajjon Názárethből származhatik-e valami jó? Ha valaha valami jót onnan át vettünk: az a klasszifikáció és kvalifikáció rendszere. Konkrét esetet hoz fel, a mikor e rendszernek felállítása előtt püspöki önkénynek kellett közbe lépni, hogy egy tekintélyes, virágzó egyház egy szerencsétlen lelkészválasztásba bele ne menjen, mely évtizedekre terjedőleg a pusztulás veszélyének tette volna ki a derek egyházat. Helyesli a konventi tervezetet.

Padrah Sándor képviselő az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye véleménye mellett emel szót.

Az elnökség szavazás alá bocsátván a kérdést, a közgyűlés nagy többséggel az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye véleményét fogadja el.

A bizottság a 211. 212. §-ra vonatkozólag lényegében a mai törvény fenntartását javasolja, mit a kerület el is fogadott.

Lényegtelen módosításokat, pótlásokat hozott még javaslatba a bizottság a 229. 231. 235. 245. h. 246. a. 271. (a s. lelkész elhelyezésében a mai gyakorlat maradjon) §§-ra vonatkozólag, a melyeket az egyházkerületi közgyűlés elfogadott.

A kegyeleti idő kérdésében több rendbeli nyomós felszólalás után az egyházkerületi közgyűlés olyan értelemben kívánja a törvény szövegezését, hogy abban a már megszerzett jogok biztosítása kifejezést nyerjen.

A törvénykezési részt dr. Bartha Béla referálván jelzi, hogy azt több egyházmegye üdvözléssel fogadta ugyan, de a részletekben több rendbeli módosítást tart szükségesnek. A bizottság pedig úgy találja, hogy a különben nagy jogászai tudással megszerkesztett törvénytervezet alkalmazása komplikációkra vezet. Hogy a törvénykezés terén a nehézkes formalitások bonyodalmaikat ne idézhessenek elő, ajánlja, hogy a törvénytervezet jelen alakjában teljesen mellőztessék és tartassék fenn továbbra is a ma fennálló törvénykezés. Az egyházkerület elfogadta a bizottság javaslatát.

A tanügyi részletre vonatkozó s Dóczy Imre gondos előadása mellett tárgyalás alá került bizottsági módosításokat az egyházkerület elfogadta.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság jelentése kerülvén tárgyalás alá, ennek javaslatához képpent a hódmező-vásárhelyi főgymnasiumban két tankönyvnek a megváltoztatása azért nem volt engedélyezhető, mert a használatban levő tankönyv még csak két év óta van felvéve; a mezőtúri gymnasium sem változtathatja meg a philosophiai propedeutika kézi könyvét, mert az újabb tanterv életbeléptetése a nélkül is változást von maga után.

Kedvező birálattal találkozáván az ujonnan készített gymnasiumi vallástani kézi könyv (egyház történet), az egyházkerület felhatalmazta Dóczy Imre gymn. felügyelőt hogy 2000 példányban nyomassa ki, még pedig a mennyiben sok kiadással nem járna, a kiadás illusztrált legyen. A revisió költsége az irói honorariumból le lesz vonandó. Egyébb vallástanítási gymn. kézi könyvek is fogytán vannak, azért vagy új tankönyv iratása vagy az eddiginek átalakítása érdekében az egyházkerület intézkedő határozatot hozott.

Köblös Sámuel h.-bőszörményi gymn. tanár állandósítottván, állásán az egyh.-ker. közgyűléstől megerősítést nyert.

A h.-bőszörményi gymnasium VIII. osztályának megnyithatása érdekében pártoló felterjesztést intéz az egyházkerület a vallás- és közoktatásügyi ministeriumhoz, s egyuttal tudomást vett a nevezett gymnasium javára eszközölt adománygyűjtések kedvező eredményéről.

A kisujszállási gymnasiumhoz a vallás- és közoktatásügyi minister Vadai Ferenc okleveles tanárt a végleges kinevezés helyett három éves próbaidőre ideiglenes tanárnak nyilváníttotta. Mivel ez az intézkedés nem egyezik meg az államkormányval kötött iskolai szerződés pontozatával, s mivel már a kellő praecedens meg is volt reá, a sérelem orvoslása céljából felterjesztés jött az egyházkerületi közgyűlés elé. A tanügyi bizottság javaslata alapján az egyházkerületi közgyűlés az állandó jelleg megadása iránt felterjesztést intéz az illető ministeriumhoz.

A békési, a máramarosszigeti és a szatmári főgymnasiumokat érdeklő kisebb ügyek elintézése után sor került arra a vallás- és közoktatásügyi intézvényre is, melyben az iránt volt megkeresve egyházkerületünk, hogy a főhatósága alá tartozó tanintézeteknél István király napján a nemzeti zászló kitűzése céljából intézkedjék.

Ha különösebben szó nélkül maradt is ez a megkeresés, látni lehetett a közgyűlési tagok arcáról, hogy igen kedvetlenül érinti őket ez a zaklatás. Tudjuk ugyanis hogy a kérdést azt hozta volt napi rendre, hogy a karcagi gymnasium épületére a törvényhatóság sürgetése után sem tüzték volt ki — igen helyesen — a pápista jellegű ünnepre a nemzeti zászlót. Egyházkerületi közgyűlésünk reá mutatván arra, hogy mivel hazafiság dolgában a hazai református keresztyénekek szemben semmi kifogás alá eső viselkedés eddig fel nem merült: a szóban forgó napra a nemzeti zászlónak tanintézeteinken való kitűzése érdekében intézkedni nem kíván. Ideje is, hogy e tisztán pápistas feifogáson alapuló nap ily módon való ünnepeltetésének kierőszoalásával szemben határozottan állást foglaljunk.

Nem örömet ment ugyan bele egyházkerületünk, de végre is tekintettel arra, hogy Szatmáron a pápisták is úgy tesznek, engedélyt adott arra, hogy a szatmári felső leányiskolával kapcsolatban tanítónőképző intézet létesíttessék, még pedig egyelőre csak egy osztálylyal úgy, hogy az egy osztálynak a 4 évi tanfolyamon való keresztül vitele előtt több, illetve más osztály nem nyitattának; kívánatosnak jelzi azonban az egyházkerület, hogy legalább két osztály rendszeresítésével folytassák a szatmáriak a fejlesztést már a megnyitás 2-ik évétől kezdve.

Ismételten kedvetlenséget támasztott az a körülmény, hogy a nyiregyházi evang. ág. hitv. főgymnasiumban járó református tanulók vallásoktatásának ügye az egyházkerületnek ide vonatkozó rendelkezése ellenére ma sincs rendezve. Egyházkerületünk utasítja a

sen megvan egy nagy hibája. A bizonyos szempontok szerint, esetleg tehetségesebb tanulók közül és a legintelligensebb szülék gyermekeiből nagyon is korlátozott létszámmal összeállított gyakorló iskolák nem nyújtanak a jelölteknek „minta iskolát“, mert annak a módszernek, a mely esetleg ott bevált, valószínűleg módosulást kell szenvednie a valóságban létező középiskolákban való alkalmazás közben.

Az indítvány ama része ellen sincsen kifogásom, mely szerint egy intézetben csak egy szak számára legyen rendszeresítve a gyakorlati képzés, miután a gyakorlati képzés vezetésére legalkalmasabb tanár kiszemelése a fődolog. Nem helyeselhetem azonban a javaslat következő részét: „Mivel a gyakorlati tanárképzés teljesen a vezető igazgatónak és a szaktanárnak a személyén alapul, nem lehet helyhez kötni, hanem azt az iskolát és addig kell ezzel megbizni, a melyiken és a meddig a személyi feltételek meg vannak. Ezért a megbizás csak határozott időre szólhat.“

A javaslat eme része nem számol minden körülménnyel, mert figyelmen kívül hagyja azt, hogy a gyakorlati jártassággal és elméleti képzettséggel bíró tanerő mellett igen nagy jelentőséggel bír majdnem minden szaknál, de különösen némely szakoknál az intézetnek taneszközökkel való mintaszerű felszerelése is. Sok van ilyen intézetünk, melynél a személyi garanciák jobban megválnának, mint egy másik intézetnél, de én a megfelelő szemléltető s tanítási segédeszközök birtokában nem levő intézetet nyugodt lélekkel nem biznám meg a gyakorlati képzés vezetésével.

Van fenti javaslatnak még egy másik nagy hátránya is. Mert vajjon az intézet kiválasztásának ama nyíltan bevallott módja, hogy csak addig maradjon egy intézetnél a gyakorlati képzés, a míg annak személyi feltételei ott meg vannak, nem vezetne-e a jóindulatú együttműködésre hivatott intézetek egyetértésének a megbontására? A mi pedig jobbhirű iskoláinkat illeti, azt hiszem, hogy azok a gyakorlati tanárképzés ilyen szervezése esetén kettőzött gonddal vigyáznának arra, hogy a személyi garancia feltétlenül meg legyen.¹ Ilyen intézkedésnek kimondása tehát veszedelmes és felesleges volna, annyival inkább, mert a közoktatási kormányzat nem remélt esetben úgy is joga van ahhoz, hogy a gyakorlati képzést valamely intézetben beszüntesse. Viszont meg van a joga ahhoz is, hogy a tanárjelöltek számának növekedése vagy fogyása szerint a gyakorlati képzéssel állandóan megbízott intézeteken kívül időnként egyes intézeteket ideiglenesen is megbizzon kitüntetésül.

Én hiszem, hogy az az évi 161—162000 koronába kerülő intézkedés, melyet a kolozsvári tanári kör javaslatában előterjesztett, bőven meghozná kamatát, mert a tanárjelöltek gyakorlati kiképzését sikeresen előmozdítaná és a már működő tanerők módszerének kialakulására és állandó fejlesztésére is jótékony hatással lenne.

Barcsa János.

¹ Jóleső örömmel jegyzem meg, mint az idők jelét, hogy a tiszántúli ref. egyházkerület még az 1902. év folyamán véleményét kért a debreceni ev. ref. főgymn. tanárkarától arra nézve, hogy kiváló tanerők megnyerése tanárválasztások esetén mint volna lehetséges.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi közgyűlés.

(Folytatás és vége.)

Május 20-án a törvénytervezet lelkészválasztási részlete került tárgyalás alá. Sass Béla előadásában részletesen ismerteti az egyházmegyék véleményeit, a melyek egymástól nagyon különböznek. A bizottság a tervezetben foglalt osztályozási és minősítési javaslat mellőztével az alsószabolcs-hajduvidéki egyházmege közgyűléséről feljött javaslatot ajánlja elfogadásra. Sass Béla előadó ezzel szemben a konventi tervezet mellett foglal állást, ennek el nem fogadása esetére masod sőt harmad helyen újabb módokat, határozati javaslatokat terjeszt elő.

Görömbei Péter esperes meggyőződése szerint a zsinattartást két ügy teszi sürgőssé: az adózás és a lelkészválasztás kérdése. A milyen a lelkész: olyan az ő kezelése alatt álló gyülekezet is. A lelkészválasztási tervezetre vonatkozólag úgy egyesek az egyházi lapok térein, mint az egyházmegek, a közgyűlésen hozott határozatokban kiválóan foglalkoztak a törvénytervezet ezen ágazatával, de sajuos, hogy a véleménynyilvánítások, az alsóbb egyházhatóságok felterjesztései nem mindenkör részesülnek a megérdemelt figyelemben. Azért szóval fel, hogy ez most ne történjék meg. Őt a gyakorlati élet terén szerzett mindennapi tapasztalat arra tanította meg, hogy a fennálló lelkészválasztási törvények nem biztosították a kitünő oklevéllel rendelkező lelkészjelölteknek az első osztályu egyházat. Sőt azt is tapasztalta, hogy a kitünő oklevelesek nem mindig váltak be a szolgálat mezején, ellenben igen sok alacsonyabb fokú minősítéssel bíróból jeles lelképásztorok képződtek. A kitünő bizonyítvány a tulajdonosát kérkedővé teszi, a ki — ha a mai törvényben részére engedményezett előjogok élvezetéhez nem juthat el, könnyen elégtelenné válik. Ő gyökeresen eltörölné a mai osztályozási s minősítési rendszert, ez utóbbiban a vizsga eredményekeppen e két kitélt elégségesnek tartaná, hogy: képesített vagy szótöbbséggel képesített. Kevésnek tartja a gyakorlásra rendelt időt. A régebbi idők lelkészei, minekelőtte segédlelkészekké lettek volna, rektoriákra mentek, vagy esküdtfelügyelői s köztanítói szolgálatban töltöttek 2—3 évet. Ma igen hamar s. lelkészi allashoz jutnak az ifjak. Kivánatosnak tartja, hogy a két rendbeli lelkészi vizsga közt eső idő két évre emeltessék fel. Az egyházkerületek közül kettő a szabadválasztás rendszere mellett foglalt állást, ajánlja hogy egyházkerületünk is ezt fogadja el.

Eröss Lajos tanácsbíró nehéznek tartja a kérdést. Ő különösebb figyelemmel tanulmányozta a külföldi hitsorsosok rendszereit, de egyöntetűséget, egyformaságot nem talált, sőt azt tapasztalta, hogy a legkülönfélébb rendszerek alakultak. Igaz, hogy nálunk két kerület a szabadválasztás rendszere mellett nyilatkozott, de azt is tudjuk, hogy a konvent ezt az irányt teljesen elvetette. A valódi szabadelvűség a teljesen korlátlan választás rendszerét követeli ugyan, s nem tagadja, hogy elvileg ő is ennek barátja. De ha az egyházak érdekét tekintí, mely függésben van a lelkészek képzettségének nivójától, nem térhet ki annak beismerése elől, hogy bizonyos korlátok felállítása elengedhetetlen. Igaz, hogy az iskolai bizonyítvány ritkán válik be, de az eltérés mindenkor kivétel, s a köteleesség tudás biztosítására csak a kvalifikáció korlátaival vagyunk képesek bizonyos garanciákra szert tenni.

Veszedelemes volna a Görömbei Péter tételének konsequentiait oly értelemben vonni le, hogy a ki iskolai pályáján hanyag, az az életben eo ipso különb ember lesz, mint az, a ki már az iskolában is kötelességtudó volt. A szellemi képzettség nivóját emelni kell. Régebben a református papok zászlóvivők voltak a tudomány terén, ezt a nivót ma sem szabad elejteni vagy elejtése előtt a sorompót felnyitni. Ennek pedig egyik módja az, hogy figyelemmel vagyunk azokra a jelenségekre, a melyeket az ifju embernél tapasztalunk. Ő tehát a kvalifikációnak és a klasszifikációnak barátja, de a konvent javaslatát még sem fogadhatja el. Szerénte tökéletesen elegendő 2 fokot állítani fel. Legyenek jelesen és egyszerűen képesítettek s legyenek csak 1-ső és 2-od osztályu egyházak. Elfogadják az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye véleményét.

Dombi Lajos esperes reá mutat arra, hogy ezt a rendszert a négy magyarországi egyházkerület az erdélyitől vette át, mely pedig a speciálítások hazája. Szinte kérdésbe teszi az ember, ha vajjon Názáretből származhatik-e valami jó? Ha valaha valami jót onnan át vettünk: az a klasszifikáció és kvalifikáció rendszere. Konkrét esetet hoz fel, a mikor e rendszernek felállítása előtt püspöki önkénynek kellett közbe lépni, hogy egy tekintélyes, virágzó egyház egy szerencsétlen lelkészválasztásba bele ne menjen, mely évtizedekre terjedőleg a pusztulás veszélyének tette volna ki a derek egyházat. Helyesli a konventi tervezetet.

Padrah Sándor képviselő az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye véleménye mellett emel szót.

Az elnökség szavazás alá bocsátván a kérdést, a közgyűlés nagy többséggel az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye véleményét fogadja el.

A bizottság a 211. 212. §-ra vonatkozólag lényegében a mai törvény fenntartását javasolja, mit a kerület el is fogadott.

Lényegtelen módosításokat, pótlásokat hozott még javaslatba a bizottság a 229. 231. 235. 245. h. 246. a. 271. (a s. lelkész elhelyezésében a mai gyakorlat maradjon) §§-ra vonatkozólag, a melyeket az egyházkerületi közgyűlés elfogadott.

A kegyeleti idő kérdésében több rendbeli nyomós felszólalás után az egyházkerületi közgyűlés olyan értelemben kívánja a törvény szövegezését, hogy abban a már megszerzett jogok biztosítása kifejezést nyerjen.

A törvénykezési részt dr. Bartha Béla referálván jelzi, hogy azt több egyházmegye üdvözléssel fogadta ugyan, de a részletekben több rendbeli módosítást tart szükségesnek. A bizottság pedig ugy találja, hogy a különben nagy jogász tudással megszerkesztett törvénytervezet alkalmazása komplikációkra vezet. Hogy a törvénykezés terén a nehézkes formalítások bonyodalmat ne idézhessenek elő, ajánlja, hogy a törvénytervezet jelen alakjában teljesen mellőztessék és tartassék fenn továbbra is a ma fennálló törvénykezés. Az egyházkerület elfogadta a bizottság javaslatát.

A tanügyi részletre vonatkozó s Dóczy Imre gondos előadása mellett tárgyalás alá került bizottsági módosításokat az egyházkerület elfogadta.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság jelentése kerülvén tárgyalás alá, ennek javaslatához képezt a hódmező-vásárhelyi főgymnasiumban két tankönyvnek a megváltoztatása azért nem volt engedélyezhető, mert a használatban levő tankönyv még csak két év óta van felvéve; a mezőturi gymnasium sem változtathatja meg a filozófiai propedeutika kézi könyvét, mert az újabb tanterv életbeléptetése a nélkül is változást von maga után.

Kedvező birálattal találkozván az ujonnan készített gymnasiumi vallástani kézi könyv (egyháztörténet), az egyházkerület felhatalmazta Dóczy Imre gym. felügyelőt hogy 2000 példányban nyomassa ki, még pedig a mennyiben sok kiadással nem járna, a kiadás illusztrált legyen. A revisió költsége az írói honorariumból le lesz vonandó. Egyébb vallástani gym. kézi könyvek is fogytán vannak, azért vagy új tankönyv iratása vagy az eddiginek átalakítása érdekében az egyházkerület intézkedő határozatot hozott.

Köblös Sámuel h.-bőszörményi gym. tanár állandósítván, állásán az egyh.-ker. közgyűléstől megerősítést nyert.

A h.-bőszörményi gymnasium VIII. osztályának megnyithatása érdekében pártoló felterjesztést intéz az egyházkerület a vallás- és közoktatásügyi ministeriumhoz, s egyuttal tudomást vett a nevezett gymnasium javára eszközölt adománygyűjtések kedvező eredményéről.

A kisújszállási gymnasiumhoz a vallás- és közoktatásügyi minister Vadai Ferencz okleveles tanárt a végleges kinevezés helyett három éves próbaidőre ideiglenes tanárnak nyilvánította. Mivel ez az intézkedés nem egyezik meg az államkormányfóval kötött iskolai szerződés pontozatával, s mivel már a kellő praecedens meg is volt reá, a sérelem orvoslása céljából felterjesztés jött az egyházkerületi közgyűlés elé. A tanügyi bizottság javaslata alapján az egyházkerületi közgyűlés az állandó jelleg megadása iránt felterjesztést intéz az illető ministeriumhoz.

A békési, a máramarosszigeti és a szatmári főgymnasiumokat érdeklő kisebb ügyek elintézése után sor került arra a vallás- és közoktatásügyi intézvényre is, melyben az iránt volt megkeresve egyházkerületünk, hogy a főhatósága alá tartozó tanintézeteknél István király napján a nemzeti zászló kitűzése céljából intézkedjék.

Ha különösebben szó nélkül maradt is ez a megkeresés, látni lehetett a közgyűlési tagok arcáról, hogy igen kedvetlenül érinti őket ez a zaklatás. Tudjuk ugyanis hogy a kérdést azt hozta volt napi rendre, hogy a karcagi gymnasium épületére a törvényhatóság sürgetése után sem tüzték volt ki — igen helyesen — a pápista jellegű ünnepre a nemzeti zászlót. Egyházkerületi közgyűlésünk reá mutatván arra, hogy mivel bazafiság dolgában a hazai református keresztyénekekkel szemben semmi kifogás alá eső viselkedés eddig fel nem merült: a szóban forgó napra a nemzeti zászlónak tanintézeteinken való kitűzése érdekében intézkedni nem kíván. Ideje is, hogy e tisztán pápistas feifogáson alapuló nap ily módon való ünnepeltetésének kierőszakolásával szemben határozottan állást foglaljunk.

Nem örömet ment ugyan bele egyházkerületünk, de végre is tekintettel arra, hogy Szatmáron a pápisták is ugy tesznek, engedélyt adott arra, hogy a szatmári felső leányiskolával kapcsolatban tanítónőképző intézet létesíttessék, még pedig egyelőre csak egy osztálylyal ugy, hogy az egy osztálynak a 4 évi tanfolyamon való keresztül vitele előtt több, illetve más osztály nem nyitatték; kívánatosnak jelzi azonban az egyházkerület, hogy legalább két osztály rendszeresítésével folytassák a szatmáriak a fejlesztést már a megnyitás 2-ik évétől kezdve.

Ismételten kedvetlenséget támasztott az a körülmény, hogy a nyiregyházi evang. ág. hitv. főgymnasiumban járó református tanulók vallásoktatásának ügye az egyházkerületnek ide vonatkozó rendelkezése ellenére ma sincs rendezve. Egyházkerületünk utasítja a

felsőszabolcsi egyházmegyét, hogy a vallástanítás költségeinek fedezésére használja fel részben a rendes államsegélyből az egyházmegye rendelkezésére bocsátani szokott jutalékot.

A Hosszu Lajos mezőturi gymnasiumi tanár felszereletlenül benyújtott felebezése visszaadatik.

A délutáni ülésben a főiskolai igazgatótanács jelentése jutott tárgyalás alá. A felsorolt több rendbeli adomány örvendetesen vétett tudomásul. A pénztárvizsgálatok megtartásáról, a pénzkészletnek kölcsönképpen való elhelyezése érdekében tett intézkedésekről helyesítőleg vett tudomást az egyházkerület. Töröltetett a Nagy Mihály-fele 300 koronás régi bérleti hátralékkövetelés; a Kövesdy-fele 6000 koronás énekkari ösztöndíj — illetve ünnepélytartási alapítvány rendezése tárgyában közvetítésre az elnökség és Debrecen sz. kir. város polgármestere kéretett föl. A fűvészkerüti kertészsegéd fizetésére folyósított tulkiadás tudomásul vétetett. Örömmel értesült egyházkerületünk arról, hogy V. Faragó Ambrus a bölcsészeti fakultás javára az utóbbi e-kerületi gyűlésen elfogadott módozat szerint az 5000 korona alapítványt befizette. A t. dadai ingatlan értékelése tárgyában tett korábbi rendelkezésnek foganatosítását a közgyűlés bevarja, s ez egyszer helyben hagyja hogy az akadémiai igazgatóságnál szolgáló irnok-tanuló díjazásban részesült. A vésztői egyháznak megengedett, hogy új építési hátralékos ajánlati tartozását 1903. szeptember 1-én kezdve 4 egyenlő évi részletben törlessze. A debreceni egyháznak a bölcsészeti fakultásra tett 100,000 koronás alapítványáról mindeddig semmi okmány sem lévén a főiskola birtokában, közgyűlés föl hívja az egyházközséget, hogy a vonatkozó határozatról szóló jegyzőkönyvi kivonatot küldje meg a főiskolának. A kollégiumi gazdasági tanács megbízást nyert az iránt, hogy a főiskolai költségvetésben a városi évjáradékok között szereplő 3207 koronás tétel sorsára vonatkozólag tegyen véleményes jelentést. A fűvészkerüti pénztár deficitel küzdvén, sürgős jelentést vár az egyházkerület a tarthatatlan állapot megváltozása s gyökeres javítása céljából.

A Tanner-fele elárverezett ház ügyében szintén jelentést, illetve intézkedést kíván az egyh. ker. közgyűlés. A pénztári tartalékalapra, a Balla Athanáz-fele alapítványra, a pénzkézelési szabályzatra vonatkozó rendelkezés után a kollégiumi gazdasági tanács intézkedéseit helybenhagyta s megerősítette a közgyűlés, elismerését és köszönetét fejezvé ki a gazdasági tanács fáradhatatlanul buzgó munkálkodásáért. Minden fennakadás nélkül jóvá hagyta az egyházkerület az Andaházi-Szilágyi nevelőintézet 1902. évi számadásait s a felügyelő bizottság intézkedéseit.

A debreceni egyházközség az igazgatótanács megbízottáival folytatott előzetes tárgyalások után azt az ajánlatot terjeszti az egyházkerületi közgyűlés elé, melynek fogva az egyenként megüresedő tanári lakások és házutani földek bérértéke fejében örök évjáradékképpen minden egyes lakás után évi 1600—1600 koronát kész fizetni a kollégiumi pénztárba. Az egyházkerületi közgyűlés annak hang-nyozása mellett, hogy ez ajánlat elfogadásával csak az egyházkerület hoz áldozatot, abban a reményben, hogy jövőre nem fog elzárkózni az egyházközség a kollégiumi szükségletek előtt, kész a tett ajánlat alapján a szerződést megkötni, annak kijelentésével, hogy a Baconi-fele lakásra az eddigi kedvezmény (1000 k. váltás) tovább ki nem terjeszthető; lakásüresedés esetére a lakások közül az arra még jogosított tanárok szabadon választhatnak. A szerző-

dés megkötésére s haladéktalan foganatosítására intézkedés történt.

Az akadémiai igazgatói jelentés során szóvá tetett az a szomorú jelenség, melynélfogva a hallgatók nagy százaléka elmulasztja az iskolai kötelességek teljesítését. A sok felszólalások után György Endre találoán jegyezte meg, hogy ne sokaljuk az 50%-os bukást, mert ha ebben gáncoskodunk, akkor a tanárt kényszerítjük bele, hogy gyenge készület vagy éppen készületlenség mellett is bocsása át a tanulót és ne adjon annyi szekundát; ebben a felfogásban osztozott a közhangulat is.

Az iskolai benlakási szabályzat revisió alá kerülvén, ez megerősítést nyert s az igazgatók utasítást vettek arra, hogy havonként legalább egyszer a benlakásokat vizsgálják meg; ez a rendelkezés az igazgatói utasításokba bevéteik.

A gymn. tananyagbeosztással a célba vett tankönyv változások helyben hagyattak. Jelentős intézkedés az, melynélfogva a jótéteményekért a tanév kezdete előtt, már augusztus 20-án beadandók a kérvények, s a tápintézeti ellátás már szeptember 4-én vegye kezdetét. A pót- és javító érettségi vizsgák pedig betűsoros rendben évenként sorban tartassanak a vidéki gymnasiumokban is. Megelégedéssel kell megjegyeznünk, hogy az ilyen irányú megoldásra éppen e lapban történt az első felszólalás. Több rendbeli kisebb jelentőségű kérdés ellátása után a közgyűlés értekezletté alakult, hogy a szatmári szatmár-németi és szatmárhegyi felekezei népiskolák ügyében az államkormányhoz intézett felterjesztésre érkezett leiratok előzetesen megbeszélhetők legyenek. A megállapodás, melyet más nap az egyházkerületi közgyűlés is elfogadott, az volt, hogy újabb felterjesztés intéztetik a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz.

Május 21-én a délelőtti istenizszolet végeztével újból összeült az egyházkerületi közgyűlés. Az igazgató tanács tanítóképző intézeti albizottságának jelentései tárgyalattak le, melyeknek rendjén sajnálattal s részvétellel értesült a közgyűlés a Kovács Lajos igazgató betegségéről, a helyettesítések elintézését jóvá hagyta. Elfogadtatott bizonyos módosításokkal a tanterv, mely a konventhez terjesztetik fel. Ket új tanszék rendszeresítésébe egyházkerületünk az anyagi feltételek hiánya miatt most nem bocsátkozhatik.

A muzeumi s természettani szertári albizottság jelentései tudomásul vétettek a könyvtári albizottsággal együtt; a kezelési szabályzat végleges szövege be-terjesztendő az őszi egyházkerületi közgyűlés idejére.

Eröss Lajos kérdést intéz, hogy a Tóth Sámuel-fele könyvtár rendezése minő stadiumban van. A nyert válasz, hogy t. i. a hely szüke miatt nem lehet rendezkedni, nem nyugtathatja meg a közgyűlést. A szertárak és könyvtár tűzkar elleni biztosítása ügyében az albizottságtól vár a közgyűlés véleményes jelentést.

A főiskolai épület korszerű átalakításának költségeire vonatkozólag arról értesül a közgyűlés, hogy államsegély az internatus céljaira nem nyerhető, hanem csak a gymnasiumi építkezésre. A Tóth István átalakítási tervete az átalakítás költségeinek kimutatása céljából felterjesztetik a vall. és közokt.-ügyi miniszteriumhoz, de mivel újabb követelmények is merültek fel, a tervet véglegesnek nem volt kimondható.

Az egyházmegyék jelentése az egyházközségek osztályozásáról tudomásul vétetett. Az a számításétel, hogy közigazgatási szükségletünk mintegy 85,500 koronára megy, adatul a későbbi felhasználásra nyilvántartatik.

A vadászerdői és igazfalvi egyházak részére a földművelési ministeriumtól nyújtott segély köszönettel vétetett tudomásul. Az iskolától távollakó növendékek élelmezésének társadalmi uton való eszközölhetése céljából az esperesi hivatalok útján az egyházközségek megkerestettek.

Az államsegélytöbblet megosztása tárgyában felmerült dunántuli indítvány mellőztével a rendes segély kiosztásánál alkalmazott arány fentartását kívánja egyházkerületünk.

Az egyházkerületi nyomda ügyében beadott indítvány a már megbizott, de még nem működött küldött-séghez tétetik át tanulmányozás végett.

Az énekes könyv árusítása iránt tett püspöki intézkedések jóváhagyattak, újabb jelentést a vegyes bizottságtól vár a közgyűlés öszre.

A püspökök s özvegyeik részére alakítandó nyugdíjintézet kérdésében egyházkerületünk bevárja a Br. Baldácsy-alap felügyelő bizottságának nyilatkozatát.

A mező-hegyesi filia anyásításáról örömmel értesült a közgyűlés.

A német-bogsáni fiókegyház ügye az egyházmegegyezhez tétetett vissza. Ugyanilyen elbánásban részesült a Karancsi Dániel nyudijazási ügye, valamint a csorvási tanítói állomás kérdésében felterjesztett felebbezés is.

A tárgysorozat e napon sem lévén kimeríthető. május 22-én délelőtt 9 órakor újból ülés volt, a midőn a díjlevelek, adásvételek, kölcsönfelvételek ügyei láttattak el. Alig egy pár tételt kellett visszatenni felszerelés vagy elsőfoku ellátás végett az egyházmegegyezre. A földesi egyház telekeladási ügylete hosszadalmas tanácskozásra adott okot, melynek az lett a vége, hogy a presbyteriumnak az egyházközségi közgyűlés tagadó határozata ellen beadott fellebbezését, mely tagadó határozatot pedig az egyházmegegye feloldott volt, elvi alapon az egyházkerület elutasította, illetve az egyházmegegyén hozott határozatot, hol az eladás engedélyezést nyert, feloldotta. A gyűlés 12 óra után záródott be.

Meg kell — habár utólagosan is — emlékeznünk arról, hogy a főiskolai tanítóképzőintézet ifjuság 18-án d. u. a zenei képzettségben való szép előadását mutatta be az énekeremben összegyűlt közgyűlési tagok előtt. Az előadott számok dicséretes törekvésről tesznek bizonyosságot, s egyik magas állású közgyűlési tag meglepetésének abban adott kifejezést, hogy a működő iljak részére 50 koronát adományozott.

A konvent ülése.

1903. junius 3.

A képviselők teljes számban gyülekeztek ma az ev. ref. egyetemes konvent ülésére Budapesten össze. A konvent tárgyalásai előreláthatólag több napot fognak igénybe venni. A protestáns közvéleményt főleg a konventi tervezetre beérkezett egyházkerületi vélemények fölött való határozathozatal érdekli. Ezt megelőzőleg azonban az egyetemes egyház folyó ügyei nyerne elintézését.

A konvent mai ülésén a *tiszántuli* egyházkerületből *Kiss Áron* püspök és gróf *Dégenfeld* főgondnokon kívül *Székely Kálmán*, *Zsigmond Sándor*, *Sass Béla*, *Dávidházi János*, gróf *Tisza István*, *Dóczi Imre*, *György Endre*, *Borsos Jenő* jelentek meg. A konventi ülésen részt vesznek továbbá: *A dunamelléki* egyházkerületből: *Koncz Imre* püspök helyettese *Darányi Ignác* főgondnok, *Baksay Sándor*, *Szilády Áron*, dr. *Kovács Albert*, dr. *Nagy Dezső*, dr. *Vécsey Tamás*.

A dunántuli egyházkerületből: *Antal Gábor* püspök, *Hegedűs Sándor* főgondnok, *Czike Lajos*, *Veress Edé*, *Molnár Béla*, dr. *Segesdy Ferencz*. Az *erdélyi* egyházkerületből: dr. *Bartók György* püspök, báró *Bánffy Dezső* főgondnok, *Pokoly József*, *Kenessey Béla*, *Lénárt József*, *Simó Lajos*, *Mezey Albert*, *Váro Ferencz*. *A tiszáninneni* egyházkerületből: *Kun Bertalan* püspök, *Bernáth Elemér* főgondnok helyettes, *Fejes István*, *Radácsi György*, *Meczner Béla*, *Dókus Ernő*.

Az elnöki széket egyházi részről *Kun Bertalan*, világi részről báró *Bánffy Dezső* foglalták el. *Kun Bertalan* gyönyörű magyar szárnyalású imában kérte az ég segedelmét a konvent munkájára, mely az egyházi szervezet megújításának erősítésének munkája lesz. Ezután báró *Bánffy Dezső* üdvözölte a jelenlevőket s megnyitotta a tanácskozást.

Az első határozat kegyeletes megemlékezést foglalt magában. A konvent kimondotta, hogy elhunyt érdemes tagjának *Körmendy Sándornak* és *Mitrovics Gyulának* emlékét jegyzőkönyvben örökíti meg.

Ezután a konvent felhívást intézett a kerületekhez, melyben felszólítja őket arra, hogy az 1904—1906. évi konventi ciklusra képviselőiket válasszák meg s a választás eredményét ez év december havának végeig jelentsek be a konventi elnökségnek.

A tárgyalás sorrendjén a közalap ügyei idéztek elő hosszabb vitát és bővebb eszmecsereket.

A közalapi végrehajtó bizottság jelentését *Kenessey Béla* előadó olvasta fel. Az 1902. évi mérleg alapján bőven ismerteti a közalap vagyoni állását. A közalap összes vagyona 1902. december 31-én a Jordán-alapítvánnyal együtt 2,850,510 kor.-t tett ki. Az 1902. évben összes bevétel volt 476.881 kor. 66 fill. Összes kiadás 274,565 kor. 63 fill. Ebből tökesítés volt 267.206 kor. 08 fill.

Gróf *Dégenfeld József* kérdést intéz az előadóhoz, mert úgy értette meg, hogy a közalap jövedelme után tőke-kamat adót fizettek, holott eddig mentve volt az ilyen adó alól.

Kenessey kijelenti, hogy csupán a folyó számla egyik oldalán levő összegek után fizetetik tőke-kamat adó.

A konvent a vagyonkezelésre vonatkozólag előterjesztéseket tudomásul vette s a Földhitelintézetnek az 1902. évre a felmentést megadta.

Kenessey Béla ezután az 1903. évi költségvetést terjesztette elő. A költségvetés szerint az 1903. évben tökesítésre fordítanak 65.196 kor. 28 fill. A missió 40.060 kor. allandó és 7708 kor. egyszerismindenkorra szóló segélyt kap. A lelkész özvegy-árva gyámintézet részére 26.078 kor. 51 fill. irányoztatott elő, egyszer-smindenkori segélyekre kiutaltak 20.010 koronát. Ebből kisebb segélyekre 1810 kor. esik. Nagyobb segélyt 22 egyház kap, összesen 18.200 kor. értékben. Tőke-segélyekre 89,990 kor.-t fordítanak az 1903. év folyamán, tehercsökkentésre 14.000 kor. esik.

Sajnálatos tény gyanánt kiemeli a jelentés azt, hogy dacára a rendelkezésére álló nagy tőkének, a közalap oly csekély összegeket fordíthat segélyezésre. Kéri a konventet, gondoskodjék új segélyforrásokról, hogy a közalap képes legyen eleget tenni azoknak a várakozásoknak és nagy igényeknek, melyekkel az ország vele szemben fellép. A jövedelem megcsappanásának egyik oka az, hogy a közalapi járulékkal igen sok helyen hátralékban vannak. 1901. december 31-én a közalapnak 36.147 kor 28 fillér követelése volt kinn.

Ebből a tiszántúli egyházkerületre 21.685 kor. 42 fill. esett (évi kirovásainak 34%-a).

Az erdélyi egyházkerületre 5878 kor. 62 fill. (26%) a tiszáninneni egyh.-kerületre 400 k. 14 fill. (2%) a dunamelléki egyh. kerületre 6999 k. 48 fill. (18%) a dunántúli egyh. kerületre 1182 k. 62 fill. (7%).

Koncz Imre és *Fejes* István határozati javaslatot nyújtanak be, mely szerint az egyházmegyék a hátralékok behajtására felelőség terhe alatt felhívassanak. Gróf *Dégenfeld* József pártolóláig szól hozzá ehhez az indítványhoz. A hátralékok megszüntetése végett erőlyes intézkedésekre van szükség.

Antal Gábor hosszasan szólalt fel. A közalap jövedelmének apadását főleg három okban keresi.

Hibák vannak a járulék kivetésénél, mert itt nem járnak el kellő szigorral. Másik hiba hogy a már kivetett járulékokból is sokat törölnek. Harmadik hiba a hátralékok gyarapodása. Két határozati javaslatot nyújt be. Az egyik szerint azt a 14,000 koronát, mely eddig az adóteher csökkentésére szolgált — tökesegélyezésre kívánja fordítani. A másik szerint arra akarja utasítani a kerületeket, hogy a közalap kivetésénél törvényszerű szigorral járjanak el, a behajtásnál a mulasztók felelőssé tételével utasítsák szigorúságra közegeiket.

Kenessey Béla előadó csatlakozott a *Koncz* és *Fejes* közös indítványához, mely lényegében véve meg egyezik *Antal* Gábor második határozati javaslatával. *Antal* Gábor első, a tökesegélyezésnek 14 koronával való gyarapítására vonatkozó indítványát azonban idő előttinek tartja, most a zsinat úgy is foglalkozni fog ezzel a kérdéssel.

Antal Gábor visszavonván első határozati javaslatát *Koncz* Imre és *Fejes* István is feleslegesnek találják a magukét. *Antal* Gábor határozati javaslata marad egyedül. Ezt a konvent egyhangulag elfogadva, a határozati javaslat értelmében a kerületekhez utasítást küld. Köszönettel elfogadják a földhitelintézet ajánlatát, melynek értelmében az a jótékony célra való tekintettel lemond az 1/3% kezelési jutalékról.

Petry Elek a lelkészi özvegyek és árvák gyámintézete végrehajtó bizottságának jelentését olvasta fel. Ennek kapcsán a konvent évenként kiutalandó ötven ezer kor. részletekben 200 ezer koronát szavazott meg az intézet részére.

A gyámintézet közel áll a csődhez. A bukás elkerülése végett úgy az előadó, mint *Hegedűs* Sándor, *Antal* Gábor s a konventi tagok többsége legalkalmasabb módnak azt találnák, hogy a gyámintézet a létesítendő lelkészi gyám- és nyugdíjintézettel egyesíttessék.

A következő napokon a konvent folytatja tanácskozásait.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Őszinte szó lelkésztársainkhoz, a békés-bánati ev. ref. egyházmegye felosztása alkalmából.** Miután a hat megye területén fekvő s kétszáztizenezeregyszáz lelket magába záró egyházmegye felosztása kérdésében a szavazás hivatalosan el van rendelve, szükséges dolog, hogy e nagyfotosságu ügy készületlenül ne találja egyházainkat, különösen pedig a békési oldalt, mely területről, mi még csak hangot sem adtunk

arra nézve, hogy az egyházmegye felosztassék. De nem azért hallgattunk, mintha mi is régesrég nem lettünk volna meggyőződve afelől, hogy e rengeteg egyházmegye egy tagban maradása első sorban mi magunkra káros, hanem hallgattunk a bánati rész kellő szervezkedését s erősödését várva. Ezt a nagy áldozatot meg kellett hozni a bánati oldalnak, dacára, hogy ez nekünk nagyon sokba került s az ő szükségéik az államsegélyt is annyira igénybe vették, hogy p. o. a békési oldalon fekvő szegényebb egyházak közül alig jutott csak egy-kettőnek is valami morzsalék. Ma már a bánati rész szervezve és megerősödve van, mit bizonyít éppen a bánati oldalról felhangzott ama kérelem, hogy Bánát a békés-bánati kötelékből bocsáttassék ki s adassék meg nekik, hogy önálló egyházmegyévé alakuljanak. Sőt hangsúlyozzák, hogy jövendőbeli felvirágzásuknak az az egyedüli feltétele, ha e missiói telepen önálló esperes működik, aki nagy távolság által nem lesz gátolva ama nagy munkában hogy a szétszórt esonokat szakadatlan folytonosságban, személyesen gyűjtögethesse és gondozhassa. Hát ez csakugyan olyan érv, a mely elől ki nem térhetünk. Az nem aggaszthat bennünket: miként tudják majd magukat fenntartani? Ha Dunántul, a csak hét egyházból álló drégelpalánki egyházmegye állandó virágzásnak örvend, akkor a sokkal nagyobb népességű Bánát is megél, különösen, ha tapintatosan választja meg majd esperesét és gondnokát. Sőt ne feledjük azt sem, hogy az önállóság és az ennek öröme nyugvó köteleességérzet is óriás nagy fenntartó hatalom. De vannak még egyéb érdekek is. Szentestről is, Makóról is emelkedtek hangok, melyek a felosztás szükséges voltát hangoztatják s éppen az utóbbi volt tulajdonképpen alapja annak, hogy legközelebb tartott közgyűlésünk ez ügyben, a szavazást elrendelte. Érett gyümölcs ez és le kell hullnia! Már boldog emlékezetű Hajnal Ábelünk, ki a bánati szétszórt esonokat nagyon sokszor, öreg ember létére még gyalogolva is gyűjtögette, — s ki, mint e szent muka kezdeményezője, a bánati rész földrajzi helyzetét s legaprólékosabb dolgait is, közvetlen tapasztalatok alapján ismerte, már Hajnal Ábel nyíltan hangoztatta, hogy a békés-bánati óriás területen, Füzesgyarmattól Pancsovaig! a kormányzat gondja és törődése nem egy esperesnek való. A hasonlóképpen nagy buzgalmu s különösen a Bánát érdekében való utazásokban fáradhatatlan Szabó János összeroskadása pedig, — ki az egy esperes erejét tulszárnyaló munka gondjainak és törődéseinek esett áldozatául — annyira megerősítette nagy elődjének nyilatkozatát, hogy az egy tagban maradás mellett többé még csak szót sem ejthetünk. Nem pedig annyival is inkább; mert a korszellem intése, a felekezeti közti kedvezőtlen viszonyok, a klerus vagyona ellen küzdő, de haragját velünk is éreztető szocializmus és egyébként is véstjelző társadalmi forrongások, mind arra intenek, hogy közfelvilágosodás és igazi népboldogítás céljára szolgáló munkák feladataihoz mi is alkalmazkodjunk s lássuk át, hogy az a szegény békés-bánati mártyr, a mi erőfeletti munkával terhelt esperesünk, egy hat vármegye területén fekvő egyházmegyében, személyes jelenlétének erkölcsi erejét és súlyát, a mai kor követelményeinek megfelelőleg többé — még ha magát feláldozni akarná sem érvényesítheti. Egyetlenegy ügyünk van, ami a felosztás ellen szól, t. i. nyugdíjunk ügye. De az önzetlen szeretet, mely az osztóigazság feltételei előtt mindenkor meg tud hajolni, meg fogja az utat és módot találni arra nézve, hogy a részek között még a leggyengébb se vallja ennek kárát. Egyébként mi nem

tartjuk lehetetlennek a nyugdíj-ügyben való együttmaradást sem: sőt örömünk volna a felett, ha e kötetekben eddigi együttlétünknek egy kedves emléke maradna fenn. A mi a felosztást követő új alakulás ügyét illeti: erről még nem beszélhetünk. Majd mi is, meg a másik két oldal is, el fogjuk végezni annak idejében a magunk dolgait. Csak annyit említünk tájékozásul, hogy mi, a majdnem százezer lelket magukba záró békésmegyei egyházakat, oly egyházmegyévé kívánjuk egybekötni, mely idegen megyei területről egyetlen egyházat is el nem fogadhat. Miután népességünk nagy s e mellett vasutunk, kövesutunk s telefonunk van az egész területen, mi e kedvező helyzet alapján olcsó közigazgatást akarunk és minden erőnkben azon leszünk, hogy a földrajzi helyzet előnyei egyházainkra is könnyebbülést hozzanak. De vessük fel már a kérdést, hogy: miképpen szavazzunk? Az egyházmegyei határozat e szavai: „Felhivatnak egyházaink, hogy adják be indokolt szavazataikat,“ csak annyit jelentenek, hogy ezen, egyedül csak felosztási kérdésben, érvényes szavazatunknál, csak annyit kell indokolva mondanunk, hogy a felosztásnak, vagy az együttmaradásnak javára kívánunk-e döntenit? Ha többet mondanánk, vagy belemennék abba is, hogy mi két vagy három részre akarjuk e területünket osztani, ez az eljárás a szavazatok döntő egységét ronthatná meg s legalább is félévvel vetné vissza ügyünk fejlődését, aminek pedig akadály nélküli végbemenéséhez is elég hosszú időre lesz szükségünk. Ha szabad körvonalozni, a lehető legrövidebb szavazási formulát, mi azt így gondoljuk: „Határozat: Miután egyházunk, a békés-bánati rengeteg területen fekvő egyházmegye egytestbeni megmaradását, az alkotórészekre és egyetemes egyházunkra nézve is károsnak tartja, a felosztás mellett szavaz s kívánja, hogy a felosztás nagyfontosságú és áldásos munkája végrehajtsák.“ Kedves lelkétársaink! Ezek azok, a melyeket általában, különösen pedig a békésmegyei egyházak — senki mást nem bántó — érdekében, több irányból felhívásra elmondani kívántunk. Hogy egyenesen a mélyen tisztelt presbyteriumokhoz forduljunk, azt illemérzékünk nem engedte, annyival is inkább, mert erős meggyőződésünk hogy a lelkésztársainkhoz vezető bizalom utján is elérhetjük azt, miszerint, önzetlen s egyedül csak közös érdekeinket szolgáló felszólalásunk, a tanácskozások zöld asztalainál is figyelemre fog méltattatni. Az Isten áldása legyen ügyünkön! Gyoma, 1903. május 7. *Garzó Gyula. Darabos Sándor.*

— **Nyilatkozat.** Nagytiszteletű szerkesztő ur! Kérem, szíveskedjék b. lapjában soraimnak helyet adni. Nehány nappal ezelőtt egy ismeretlen által Tenkéről feladott levélborítékban kaptam a szocialisták „Szabad szó“ című ez évi 14 sz. lapját. Miután ma már nem olvasom e községünkbe is több példányban járó ujságot s annak épületes „Levelezéseit,“ köszönetet mondok e lap-példány elküldőjének, az abban reám vonatkozó s Mészáros Sándor szocialista-agitator által írott levelet pedig szóról-szóra a következőkben teszem közzé:

„Mező-Sasról írja M. M. Sándor elvtársunk, hogy az ő lelkészüket, Kiss Áron püspök, a kinek 60,000 korona jövedelme is van, szőlőtőkékkel 240 korona erejéig közönséges módon becsapta* A tiszteletes ur ezért panaszkodott, a mire derék elvtársunk egy szocialdemokratához híven azt a tanácsot adta, hogy ne csinált volna dolgot magának a püspökkel, nem égette

* Bizony jól fog mulatni e híren a mi ősz püspökünk látván, hogy bolondgombák nemesak Amerikában teremnek, hanem jó idő jár azokra nálunk is. Szerk.

volna meg az ujját. Így okosítják az igaz ujjá szervezett párti szocialdemokraták még a papjukat is.“

Mind ebből csak annyi az igaz, hogy két évvel előbb elődömtől beruházásokat váltottam meg, — a többi szemenszedett alá való rágalom, hazugság, a mely írójára vall, a ki, többi elvtársaival — mint maguk mondják — a nagyobb papok ellen harcolván; úgy látszik, hogy jónak látta mindjárt „in capite“ a saját püspökén kezdeni. Bár én hozzászóltam ahhoz, hogy M. M. Sándor az ő lapjában engem okosít, úgy annyira, hogy már rég nem is olvasom azt, de most némi bosszúság töltött el, látva hogy ez az ember nem elégszik meg velem és közpap társaimmal, hanem nem ártallja mindenki által szeretve tisztelt ősz püspökünket is bántalmazni. Azonban mégis mindjárt lehiggad az, a ki e hirneves férfit közelebből ismeri, azt, a kit ma már polgártársai sem vesznek komolyan s a ki csakis abban a tudatban öltögeti nyelvét, hogy ő már ugy sem veszíthet sokat, miért ne igyekezzék tehát mások tisztességét, becsületét homályosítani. Megismerve őt, azt kell mondanunk s azt hiszem, a főtiszteletű és méltóságos püspök ur is azt mondja: megbocsátunk neki, mert nem tudja, mit cselekszik.

Gondolkozásának, egyéniségének jellemzéséről néhány adatot közlök róla. A múlt évben engem s e vidékbeli kollégáimat e nevezetes egyéniség interviuolta meg a szocialismus érdekében, a mely ügy, a hozzáadott kommentár kíséretében, annak idején e lap hasábjain is tárgyalatott. E hirhedt férfiú akar itt egyházi életünkben, egyházközségi közgyűléseinkben, egyháziadó hátralékaival terhelt vezérszerepet vinni s ujjá szervezett szocialista presbyteriumot létesíteni, a mely majd eltörli a soknemű egyházi teher viselését, e férfiú, a ki arra nem volt hajlandó, hogy férjhez ment leányát stóla nélkül is megeskessék, de ujabban tervbe vett saját házasságánál szívesen vette a szül. anyak. kivonat grátis kiadását. Régebben csakugyan többször megkísérelte, hogy engem az ő nagyra törő eszméivel okosítson, úgyde én, az „enyém, tied“ elvének az ő általa értett egyenlőség alapján való megvalósítása kérdésénél nem érthettem vele egyet, egyszóval nem tudtam az ő eszméi magaslatára emelkedni, alkalmatlan medium valék az ő suggestiójával szemben, — sőt midőn elég bátor voltam megkérdezni, hogy öröklött 25 köblös földjét hogy tudta a könnyű meggazdagodás vágyáért áldozatul dobnit, perre költeni, családját nyomorba juttatni s most semmi nélkül magát az ügyvédet perelni — bizony bizony majdnem leintettem; a mikor pedig a mező-turi nagy gyűlésről világboldogító nagy gondolatokkal saturáltan haza jöve. azon kérésrel járult hozzám, hogy a szöszékről hirdessem ki, miszerint ő, t. i. M. M. Sándor istenitisztelet után a templom kökerítéséről szónokolva, számot ad a gyűlésen végzetekről s az ő missziója hű teljesítéséről, én pedig elég merész voltam azt megtagadni, de sőt a benne észlelt bizonyos hiányokra megjegyzést tenni — mély felháborodással utasította vissza szavaimat; a harangok szólván csak a felett volt már időm meditatálni, ha vajjon el kell-e érnem azt az időt, a midőn az ujjabb kor ez áramlata a szöszéket is kéri, követeli tőlem:

Még csak azt említem meg, hogy most május 1-én nagy napja volt M. M. Sándornak, mert — bár engedély nélkül — gyűlést tartott néhány társával, kikkel veres lobogó alatt, számtalan gyerektől kísérve, a Marseilles éneklésével vonult át községünk utcáin egyik temetőbe, hol megdobbantva lábával az anyaföldet,

tanuként hívta az ősök szellemét, beszélt és ismét beszélt. Talán még most is beszélne, ha a főszolgabíró-ság meg nem idézi vala, megtudandó, hogy esetleg úgy fedett helyen, uni solo, miként zengedezi a fenti indulót.

De legyen elég, hiszen hét árkuson lehetne ismertetni őt. Legfeljebb azt monhatnók ő néki: „elme-het polgártárs, önnek minden szabad, önnek minden meg van bocsátva“ s végül azt óhajtanánk, hogy a mi érdemes püspökünknek tulajdonított 60,000 korona évi fizetés és jövedelem hirtelése legalább fele összegében válnék valóra s ezzel együtt növekednék meg a kongruácika is. De jaj! mit szólna még csak ehhez M. M. Sándor polgártárs s a vele együttérzők. Mező-Sass, 1903. május 29. **Szabó Imre** lelkész.

— **Szerzőség elvállalása.** A „Prot. Pap“ márc. havi számában a „Lelkészeket érdeklő ügyek“ c. cikket én irtam. Irtam a legnagyobb maró guny hangján, feltárva a helyzetet a maga őszinte nyersségében, személyemben generalizálva 2400 lelkésztársamat. De azért korántsem állítom, hogy nincs kivétel. Van sok, elég s kivétel vagyok magam is, ki 23 év óta 3 helyre folyamodtam, de soha senkit nem kértem sem szóval, sem tollal hogy pártoljon. S én azt hiszem, már így fogok eljárni ezután is. De ismétlem, ha más valaki nem jár így el, azt nem tudom kárhozthatni nagyon, de kárhozthatom a törvényt, kárhozthatom az egyházi felsőbb hatóságot, kik azok érdekében — kik a maguk érdekében semmit nem tesznek, — épp semmit se tesznek. Én a lelkészt szemérmes lénynek szeretem látni, kit keressen fel önmaga ajánlgatása nélkül a közbizalom. Magamat én eddig így is viseltem, s jövőben is így viselem. De ha egy nyomorgó lelkésztársam kísértetbe esik, s nem lelkészhez illő módon akar jobb helyzetbe jutni, első sorban a tisztességes utat, a próbapapolást eltöltő törvényre, aztán az elnéző egyházihatóságra, s csak legvégül vetek követ a lelkészre. Említett cikkemben ezt akartam mondani. Ha nem ez volt kiolvasható belőle, úgy nem adta vissza teljesen a gondolatom. A zsinati atyák itt is segíthetnek rajtunk. Mert az elvégre is nagy elítélése a mi mostani lelkészválasztási rendszerünknek, hogy a hol voltunk 25 éves korunkban, ott vagyunk 47 éves korunkban is. Egy cseppet sem előbb, egy cseppet sem hátrább. Így nincs semmi, mi ösztönözzön a munkára, tisztos, becsületes, fedhetlen jellemre. A magam részéről nekem már kevés remélni valóm van. De ifju lelkésztársaimat előbb menő rendszer alatt szeretném látni. **Szalay József**, ref. lelkész Nagybeckereken.

— **Adományok a fornosziaknak.** Nagytiszteletű tanár ur! Mai postával vettem, a „Debreceni Protestáns Lap“ 5 kor. adományát a tűz által elpusztult fornoszi templom felépítése számára. A midőn az adományt köszönettel és hálával nyugtázom, méltóztassék helyet adni becses lapjában egynehány adomány nyilvános nyugtázására. Medve Kálmán 10 k. Debreceni Prot. Lap 5 k. Gulya György ref. lelkész 2 k. Bodor Pál tiszabereki ref. lelkész 2 k. Tóth Mihály battonyai kereskedő 2 k. S. Szabó József ur útján a debreceni főgymn. ifjuság adománya 5 k. A debreceni I. éves hittanhallgatók 5 k. A munkácsi csernekhegyi monostor főnöke 10 k. Fogadják a jólelkű adakozók hálánkat és köszönetünket! Kiváló tisztelettel Fornos, 1903. május 23. Alázatos szolgálja **Abaházi Lajos** lelkész.

— **Szt. János ev. magyarázata.** **Dr. Dods.** Márk e című munkája, melyet **Lukácsy Imre** viszlói lelkész

dolgozott át magyarra, az ígért időben elháríthatlan technikai okok miatt nem jelenhetett meg. Most már munkában van s junius hó folyamán a megrendelőknak szétküldetik. Előfizetési ára: a két köteté 6 kor. a második köteté 3 kor.

— **Nyugtázás.** Nagytiszteletű és nagyérdemű szerkesztő ur! A kisvarsányi ev. ref. egyház templomának renoválására a f. évi január hó 1-től még a következő kegyes adományok folytak be egyházunk pénztárába: 1. Tabvidéki takarékpénztár 05 kor. 2. Hajduszováti ev. ref. egyház 04. kor. 3. Kunmadarasi Tkpt. 10 kor. 4. Szekrényesi Lajos egyházi gondnok B.-udvari 02 kor. 5. Dombrádi népbank rt. 05 kor. T.-Roffi ev. ref. egyház 02. kor. 6. Kabai ev. ref. egyház 02. kor. 7. Rimaszombati takarékp. 04. kor. 8. Szakolyi ev. ref. egyház 01 kor. 9. Pótor Elemér ó-apáti-i ev. ref. lelkész gyűjtőivén: Pótor Elemér 40 fill. Németh S. 10 fill. Kósa Sándor 30 fill. Kósa Arpad 20 fill. ifj. Kósa Sándor 20 fill. Kurbus József 20 fill. Szabó András 20 fill. Szási József 20 fill. Kósa Bertalan 02 kor. Összesen: 3 kor. 80 fill. 10. Nemes Gyula göncruszkai lelkész 01 kor. 11. Kunhegyesi ev. ref. egyház Varga István gondnok által 05 kor. 12. Dombrádi ev. ref. egyház 05 kor. 13. Ráckevei Takarékp. 10 kor. 14. Ráczy Gyula Nagyhalászi lelkész gyűjtőivén: Ráczy Gyula 02 kor. idős Hidegh István 20 fill. ifj. Lada Ferencz 10 fill. Harsányi István 40 fill. Kövér Antal 50 fill. Cseke Gábor 50 fill. Takács Lajos 50 fill. Összesen: 4 k. 20 f. 15. Kunhegyesi takarékp. 05 kor. 16. Czeplédi ev. ref. egyház 10. kor. 16. Nagykörösi ev. ref. egyház 05 kor. 17. Mezőcsáthi ev. ref. egyház 05 kor. 18. Bary Sándor beregi egyházmegyei pénztárnok a beregi egyházmegye részéről 10 kor. 19. Veress János paszabai ev. ref. lelkész 02 kor. 20. S. Szabó József debreceni főgymn. tanár, a főgymn. ifjuság adományaként 05 kor. Összesen 106 kor. A múlt évben kimutatott 469 kor. 42 fillérral együtt az eddig befolyt kegyes adományok főösszege 575 kor. 42 fill. Fogadják a kegyes adományozók ez uton is egyházunk nevében hálás köszönetünket; a kikhez pedig kérő ivatek küldtünk, ez alkalommal is kérjük, hogy kegyes adományait, bármily csekély összeget is a szent cél előmozdítása végett, hozzánk juttatni kegyeskedjenek. Kisvarsány, Szabolcs megye, 1903. évi junius hó 1-én. Teljes tisztelettel **Gavallér János** ev. ref. lelkész, **Cserepes István** egyh. gondnok.

— **Az asszonyok szavazati joga az eklézsiában.** Pál apostol a rómaiakhoz írott levele 16-ik részének 1-ső versében azt mondja: „Ajánlom pedig nektek Főbét, a mi nénénket ki a Kenkhrea városbeli gyülekezetnek szolgálója“. Ebből azt lehet következtetni, hogy az asszonyoknak már Pál apostol idejében is volt némi beleszólási joguk az egyházi ügyekbe s csak a tanítás joga volt tőlük megvonva. I. Kor. 14. 34 szerint: „A ti asszonyi népeitek a gyülekezetekben hallgassanak; mert nem engedtetett nekik az, hogy szóljanak, hanem hogy engedelmesek legyenek, mint a törvény is mondja“. Tudva van, hogy a mi törvényeink is biztosítanak nekik némely esetekben szavazati jogot. A mint azonban a lapokban olvassuk, a genfi konsistorium most radikáliter akarja megoldani ezt a kérdést, a mennyiben hosszas és erős szöhare után 13 szóval 3 ellen kimondotta s ilyen értelemben szavazott az államtanácsban, hogy a szavazati jog az asszonyoknak ennekutánna általában véve megadassék az egyházi ügyekben.

Szerkesztői üzenet.

Dr. M. F. Okány. Csak legközelebbi számunkban fogom kiadni. — N. L. Bábel. Ezt is köszönöm; jönni fog. — H. F. Pap. Szívesen utánna néztünk volna annak az iskolaügynök, de most mindenki a konventen van, a ki ebben felvilágosítást adhatna. Különben pedig csak tessék az esperesi hivatalt ujjal megkeresni, az a legilletékesebb a felvilágosítás megadására.

Tartalomjegyzék: Zsinati atyák itt segítetek. Szalay József. — Visszhang az egyházkerületünkön lefolyt unio-vitára. — A socialismus és a ref. lelkészi kar. Óry Tamás. — Az egyháztársadalmi tevékenységről. Barcsa János. — Válasz nt. Kálmán Farkas nyílt levelére. Lánzy József. — T a n ü g y : A gyakorlati tanárképzésről. Barcsa János. — K ö z é l e t ü n k : Egyházkerületi közgyűlés. — A konvent ülése. — Különfelek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat tanári állásokra.

A máramarosszigeti államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiumnál egy latin-görög nyelvi, latin-magyar (esetleg német-magyar) nyelvi és két mathesis-fizikai tanszékre ezennel pályázat hirdettetik. Az egyik mathesis-fizikai tanszék betöltésének joga a nagyméltóságú közoktatási kormányt, a többieké a főgymnasium igazgató-tanácsát illeti.

A megválasztandó, illetve kinevezendő tanárok kötelesek lesznek az illető, esetleg más rokon tantárgyakat heti 20 órán át tanítani, azonkívül az esetleg helyettesítéseket külön díjazásra való igény nélkül teljesíteni, végül tanszékét az ig. tanács által meghatározandó időben megtartandó székfoglaló értekezéssel elfoglalni.

A tanszékek díjazása egyenként 2400 kor. törzsfizetés, 400 kor. lakpénz és a megfelelő 200—200 koronás ötödéves korpótlék, minél a más állami, vagy prot. tanintézetnél eltöltött idő is beszámíttatik. A törzsfizetés fokozatos előléptetéssel 3200 koronáig emelkedhetik. Azon esetre, ha a fenti minimalis fizetésnél magasabb díjazással bíró tanár választatnék meg, részére e magasabb fizetés a 3200 k. maximumig azonnal folyósíttatik.

Pályázhatnak középiskolai tanári képesítéssel bíró, ev. reform. vallású egyének; ezek hiányában oklevéllel még nem bíró tanárhelyettes tanári minőségben egy évre, 1600 kor. javadalmazással alkalmaztatik.

A megválasztandó tanárok egy évet ideiglenes minőségben szolgálnak, mely után a véglegesítés az igazgató-tanács jogát képezi.

A pályázati kérvények anyakönyvi kivonattal, a képesítést, eddigi tanári, esetleg irodalmi működést, valamint a katonai szolgálat teljesítését igazoló okmányokkal s életrajzi adatokkal felszerelve s az egyik mathesis-fizikai tanszékre a nagym. vallás- és közokt. miniszter urhoz, a többi tanszékre a m.-szigeti ev. ref. lyceum igazgató-tanácsához címezve, folyó évi július hó 1-ig alólírottához Máramarosszigetre küldendők.

A megválasztandó tanárok az orsz. tanári nyugdíjintézet jogosított és kötelezett tagjai lesznek, s tanszékeiket f. évi szept. hó 1-én elfoglalni kötelesek. Máramarosszigeten, 1903. június 1-én

Héder János,
lyceumi h. gondnok.

Pályázati hirdetés helyettes tanári állásra.

A mezőturi ev. ref. főgymnasiumnál egy helyettes tanári állásra pályázat hirdettetik.

Ezen tanszék tárgyai a földrajz és történelem, javadalmá pedig 1600 korona a főgymnasium pénztárából.

A mennyiben az internatus ez idő szerinti felügyelője viszonyai változtával e felügyeletről lemondana, köteles a megválasztandó helyettes tanár az internatusra való felügyeletet teljesíteni, mely felügyeletért az iskola épületében külön lakó szobát kap fűtéssel, de világítás nélkül.

Pályázhatnak a fent megjelölt szakra készült ev. ref. vallású tanárjelöltek, esetleg már oklevelet nyert tanárok; mivel azonban ezen tanszék főgymnasiumoknál csak helyettes tanárral tölthető be, rendes tanári javadalomra nem számíthatnak.

Egyenlő képesítés mellett előnyben részesül azon pályázó, a ki vagy gyorsírást, vagy francia nyelvet, vagy tornát tanítani képes.

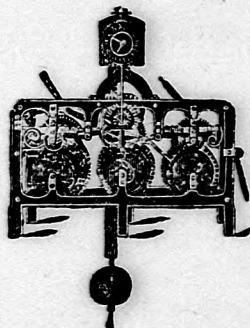
Pályázók születési bizonyítvánnyal, végzett tanulmányaikról, képesítésekről, eddigi szolgálataikról, egészségi és hadkötelezettségi viszonyaikról tanuskodó okmányaikkal felszerelt kérvényeket f. évi június 20-ig az igazgató tanács elnökéhez adják be.

A megválasztandó köteles szakján kívül más tárgyak tanítását is elvállalni s az intézeti teendők egyéb ágaiban is részt venni.

Az állomás 1903. szept. 1-én elfoglalandó Mezőtúr, 1903. Május 25.

Gergely Antal s. k.
ref. lelkész, ig. tan.
elnök.

1—2.

Toronyórák,

palota-, városházi-, gyári- és laktanya-
órák berendezését a legelőnyösebben
eszközi

Mayer Károly utóda

Müller János

első magy. óragyár gőzberendezéssel
Budapest, VII., Csömöri ut 50. sz.

Képes árjegyzék és költségvetések bérmentve.

SESZTINA LAJOS

vaskereskedése **DEBRECZEN.**

Helyközi telefon 6. sz.

A Bieln János-féle

ASPHALT-TETŐLEMEZEK

egyedüli raktára Debrecen és vidékére.

Ezen általánosan elterjedt és kedvelt asphalt-lemezeket **nem kell kátrányozni**, egyszerűen csak bemeszeljük!

Kitünő hazai gyártmányu „Turul“, „Sugár“, „Attila“ stb. permetezők, kénporfúvók, szénkénegezők, kézi fecskendők.

A gáliekő maróhatásának ellentálló **vulcanizált** fecskendősövek és szelep lapok.

Gazdasági eszközök, gépészeti cikkek
gépölaj, gépszij, gépfecskendők, műszaki cikkek.

A gyümölcsösök védelmezői, a kertgazda legjobb barátai- az apró éneklő madarak megóvása és azok szaporítása céljából ajánlom a külföldön rendkívül elterjedt **természetes fészkelő-házikókat**, melyek csekély beszerzési áruk mellett a kert-gazdaságnak megbecsülhetetlen hasznot hajtának.

==== Prospectusokkal szívesen szolgálok! ====

Postai megrendelések azonnal fogantositva lesznek.

A tavaszi idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.